

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

МЕЖДИННА ОЦЕНКА ЗА ИЗПЪРНЕНИЕ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ (2007-2013 Г.) НА ОБЩИНА ВЪРШЕЦ

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ВЪВЕДЕНИЕ

- 1.1. Основание за изработване на МО
- 1.2. Същност и предназначение
- 1.3 Предмет , цел и задачи на междинната оценка

2. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ИЗИСКВАНИЯ И МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОД

- 2.1. Методология на междинната оценка
- 2.2. Методически подход:

3. ИЗМЕНЕНИЯ В СЪСТОЯНИЕТО НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ И ИНФРАСТРУКТУРЕН КОМПЛЕКС И В СЪСТОЯНИЕТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА В ОБЩИНА ВЪРШЕЦ ЗА ПЕРИОДА 2007-2010 Г.

- 3.1 Местоположение
- 3.2 Природни ресурси
- 3.3. Селищна мрежа
- 3.4. Икономическо развитие
- 3.5 Културно и природно наследство , туризъм
- 3.6 Демографско развитие
- 3.7 Социална инфраструктура
- 3.8 Техническа инфраструктура
- 3.9 Околна среда

4. ОЦЕНКА НА СЪОТВЕТСТВИЕТО НА ОПР С НОРМАТИВНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ И СЪС СТРАТЕГИЧЕСКАТА РАМКА ЗА РЕГИОНАЛНО И МЕСТНО РАЗВИТИЕ

- 4.1 Преглед на предходни оценки на публичните инвестиции на територията на община Вършец
- 4.2 Съответствие с Методическите указания за разработване на общински планове за развитие на Министерството на регионалното развитие и благоустройството (2004 г.)
- 4.3 Оценка на формулировката за Визия на община Медковец
- 4.4 Оценка на валидността на SWOT анализа (силни и слаби страни, възможности и заплахи)
- 4.5 Оценка за наличие на съответствието на приоритетите на ОПР с приоритетите, заложи в стратегически и планови документи от по-високо йерархично ниво (НСРР, Регионален план на Северозападен район за планиране, Стратегия за развитие на област Монтана).
- 4.6 Оценка на координацията на ОПР на община Вършец

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

4.7 Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси

4.8 Оценка на административния капацитет

4.9. Оценка на въздействието на реализираните мерки от ОПР върху социално-икономическото, инфраструктурното и духовното развитие на общината

5. ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ, НАПРАВЕНИ НА БАЗАТА НА МЕЖДИННАТА ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОПР

5.1 Общо заключение

5.2 Основни изводи

5.3 Препоръки

1. Въведение

1.1. Основания за изработване на Междинната оценка

Нормативни основания за МО. За изработване на МО на Общинския план за развитие (ОПР) на община Вършец са налице съответните нормативни основания. Основно те са заложи в чл. 33, т.1, на Закона за регионално развитие (в сила от 31.08.2008 г., обн. ДВ. бр.50 от 30 май 2008 г., изм. ДВ. бр.47 от 23 юни 2009 г., изм. ДВ. бр.82 от 16 октомври 2009 г., изм. ДВ. бр.93 от 24 ноември 2009 г.). Тази разпоредба на закона регламентира изискването не по-късно от четвъртата година от приемането на ОПР (т.е. от неговото действие) да се изготви междинна оценка.

Междинната оценка (МО) за степента на изпълнение на ОПР на община Вършец е регламентирана в ЗРР. Същата се разглежда като инструмент за оценяване на изпълнението на ОПР (в отделните му процедури- процес на наблюдение, анализ и оценка на изпълнението) му. С МО се оценява провежданата местна политика от гледна точка на изискванията за:

- постигане на ефективност и ефикасност, т.е. положителни резултати от изпълнението на заложените в ОПР цели, приоритети и мерки;
- управлението и ресурсното осигуряване на стратегическото планиране;
- постигнатото комплексно социално-икономическо и инфраструктурно развитие и екологично състояние на общината.

1.2 Същност и предназначение

Междинната оценка по същество е нормативно определен, процедурен момент в стратегическото планиране на регионалното развитие. Тя се основава на независим, обективен преглед (под формата на оценка) на напредъка и постигнатите резултати, касаещи ефективността на изпълнението на целите, приоритетите и мерките, заложи в ОПР на община Вършец към законово определения период на неговото действие (реализация). В този смисъл, МО на изпълнението на ОПР се базира на обективна и актуална информация за постигнатите резултати от прилагането на плана, даваща възможност да се изготви оценка от независим изпълнител.

В този смисъл, МО на ОПР на община Вършец е предназначена:

Първо. Да направи преглед на изпълнението на ОПР за изминалите години;

Второ. Да послужи като обективна основа за изработване на Междинен доклад от Кмета на общината до Общинския съвет, който следва да даде яснота по следните основни въпроси:

- Постигнатия напредък в комплексното, устойчиво развитие на общината в периода на изпълнение на ОПР;
- Резултатите от използваните в периода на изпълнение на плана ресурси (финансови, материални, организационни и др.), заложи в Индикативната таблица на ОПР;
- Наличието на проблеми, които затрудняват реализацията на целите, приоритетите и на конкретните мерки на ОПР и предприетите действия за тяхното преодоляване;
- Необходимостта от актуализация на ОПР.

Трето. Освен така формулираното предназначение, МО може да бъде използвана като организационно-аналитичен документ (в частта ѝ за препоръките) при разработване на ОПР на община Вършец за следващия програмен период – 2014-2020 г. Основание за това е малкото време, което остава от сегашния програмен период (2007-2013 г.), т.е. по-малко от

една година. По изискванията на действащата нормативна уредба в сферата на регионалното развитие, Общинските планове за развитие следва да бъдат разработени, обществено обсъдени и приети от Общинските съвети най-малко 3 месеца преди началото на плановия период за който са предназначени – с други думи - най-късно до м. септември 2013 г.

Влияние на настъпилите промени. При изготвянето на МО са отчетени и промените в нормативно-правната, интеграционната, икономическата бизнес и други среди, настъпили след приемане на ОПР на общината. От настъпилите промени в периода на изготвяне и на реализация на ОПР най-важната е, че от 2007 г. България е член на ЕС, събитие, което е настъпило след приемането на общинския план за развитие през 2005 г. През 2007 г. беше одобрена от Европейската комисия Националната стратегическа референтна рамка 2007-2013 г., както и оперативните програми за България, съфинансирани от европейските структурни фондове и Кохезионния фонд за периода 2007-2013 г.

В периода на изпълнение на ОПР са налице и други промени както в политическата, така и в икономическата среда. По-съществени са новите реалности, породени от последиците от икономическата криза, от настъпилите промени, свързани с подготовката и приемането на новите европейски стратегически документи за следващия програмен период и др.

Междинната оценка на ОПР на община Вършец се извършва в период, когато на ниво ЕС вече е в ход подготовката за следващия период на програмиране. Европейският съвет прие Стратегия „Европа 2020“, която е продължение на Лисабонската стратегия. В стратегическия документ „Европа 2020“ се лансират качествено нови приоритети, които ще трябва да намерят приложение и в националните, а впоследствие и в регионалните и местните стратегически и планови документи за следващия планов период (2014 -2020 г.).

Това са следните три приоритета:

- *интелигентен растеж* (изграждане на икономика, основаваща се на знания и иновации);
- *устойчив растеж* (насърчаване на по-екологична и по конкурентноспособна икономика с по-ефективно използване на ресурсите);
- *приобщаващ растеж* (насърчаване на икономика с високи нива на заетост, която да създава условия за социално и териториално сближаване).

Всички тези особености на обективната обстановка, свързани с настъпилите промени във вътрешните и външните условия, в нормативната, институционалната и политическата среда след приемането на ОПР следва да бъдат отчетени при изготвянето на междинната оценка, в т.ч. и на доклада на кмета на общината за изпълнението на ОПР на община Вършец.

1.3 Предмет, цел и задачи на МО

Предмет на анализ и оценка в МО е обективния, оценъчен преглед на достижимостта на целите, приоритетите и мерките заложи в ОПР на община Вършец Основните компоненти в предмета на МО са оценките за:

- първоначалните резултати от изпълнението;
- степента на постигане на съответните цели и приоритети на плана;
- ефекта от използването на заложените ресурси – финансови, материални, организационно-управленски и др.;
- процедурите за управление и наблюдение (мониторинговата система), заложи в ОПР;
- Общите изводи и препоръки за/ или отсъствието/ на необходимост от актуализация на ОПР.

Главната цел на МО на ОПР на община Вършец е да се подготви оценъчен документ, определящ хода, общинската политика по изпълнението на плана за развитие на общината - с оценка на постигнатите резултати и идентифициране на възникналите проблеми затрудняващи реализацията на плана в определени насоки.

Така формулираната главна (основна) цел на междинната оценка може да бъде дефинирана на следните подцели, ориентирани към:

- изготвяне на независим и актуален анализ за постигнатите резултати от изпълнението на Общинския план;
- оценяване на степента на постигане на съответните цели ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- изготвяне на препоръки за подобряване на управлението и координацията по изпълнение на заложените цели и за преценка на необходимостта от актуализиране на основния стратегически документ - Общинския план за развитие за оставащия период на неговото действие до 2013 г.

На основата на така формулираните основна цел и произтичащите от нея подцели на МО, тя е насочена към подобряване на цялостния процес по управление на ОПР в оставащия срок от плановия период на действие на плана – 2007-2013 г., т. е. по-малко от година.

Връзки на МО със следващия ОПР. Освен посочените цели, предвид малкото оставащо време до следващия програмен период (2014 – 2020 г.), МО има и една друга, косвена цел. Тя е насочена към формулиране на препоръки, насочени към преодоляване на констатираните слабости и недостатъци (както при формулиране на целите и приоритетите, на мерките, на индикаторите за наблюдение и оценка, така и в цялостния процес по управление на реализацията). Същите, констатирани при изработването и реализацията на сега действащия ОПР на община Вършец, могат да бъдат отчетени при разработване на новия ОПР, който ще се реализира през следващия планов период – 2014 -2020 год.

Задачи. Междинната оценка има за задача да отчете:

- Наличието, или липсата на напредък по изпълнението на целите и приоритетите на ОПР въз основа на заложените в плана индикатори за наблюдение;
- Предприетите от компетентния орган (Общински съвет и общинската администрация) оперативни и други управленски действия с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на ОПР включващи:
 - Изготвянето на годишни доклади за изпълнение на ОПР;
 - Изготвянето на последващи оценки;
 - Действията на компетентния орган, относно изпълнение на изискванията за постигане на необходимото съответствие на ОПР със секторните политики, други общински планове и целеви програми , касаещи развитието и планирането на територията на общината;
 - Контролът на системата за наблюдение - събиране, обработване и анализ на данните;
 - Идентификацията на „слабите места”, пораждащи проблеми в процеса на изпълнение на ОПР, както и на предприетите действия за тяхното решаване;
 - Мерките, осигуряващи публичност сред партньорите (заинтересованите страни) и населението на общината за процеса на изпълнение на ОПР;

2. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ИЗИСКВАНИЯ И МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОД

2.1. Методология на междинната оценка

Методологията прилагана при изработване на Междинната Оценка включва компоненти с методологически характер, касаещи:

- Възприетия подход на аналитичните проучвания;
- Формулировките на предназначението, целите и задачите на МО
- Системата от обективни критерии за оценка на изпълнението на плана;
- Системата от приложими методи за изработване на МО;
- Формата на представяне на резултатите от извършената оценка

Посочените компоненти на методологията, използвана при изработване на МО на ОПР на община Вършец подсказват, че същата следва да се базира на прилагане на структурния и на системния подход. Това се отнася както при събирането, анализирането и представянето на нужната информация, касаеща изпълнението на плана, така и на предложенията за по-нататъшните действия на органите, оторизирани за провеждане на местните политики за комплексно и устойчиво развитие на община Вършец. Междинната оценка в крайна сметка има за цел да характеризира и да даде независима, обективна оценка на политиката, свързана с реализацията на целите, приоритетите и мерките (проекти, програми и други) заложената в ОПР за комплексното развитие на община Вършец в периода 2007 - 2013 г.

2.2. Методически подход

Основните действия (стъпки) на оценителната методика преминават през няколко етапа, които са обвързани с последователността на видовете работи по изработване на МО на ОПР на община Вършец. Такива етапи са подготвителен, предварителен, проучвателен, аналитично-оценъчен и заключителен.

В процеса на изработване на МО на ОПР на община Вършец, се прилага система от методи, които са присъщи за този тип документи. Те са заложи и в „Методическите указания за актуализиране на действащите стратегии и планове за регионално и местно развитие – 2009 г. на МРРБ”. Такива са:

- Аналитичния метод. Неговата същност се изразява в анализ на документи на Общинския съвет и на общинската администрация на община Вършец, произтичащи от Плана за развитие на общината в периода 2007-2013 год., на статистическа и оперативна информация за състоянието и промените в сфери, отрасли и дейности, чието развитие е обект на ОПР за периода от неговото приемане;
- Анкетен метод. Приложен е при анкетиране на служители от общинската администрация, които имат определени отговорности във връзка с реализацията на ОПР, на кметове на населените места от общината;
- Документално-оценъчен метод, свързан с проучване на документи стратегически и планови и програмни документи на национално и регионално ниво, от които произтичат цели и приоритети на ОПР, както и такива на местно – общинско ниво (програми, проекти, решения, наредби и др., както и на поредицата от *годишни доклади за изпълнение на ОПР* на община Вършец в периода 2008-2012 г.);
- Синтезен метод. Има отношение към обективното оценяване на състоянието на процесите на реализацията на ОПР в резултат от резултатите от прилагането на посочените и на други методи на проучването.

3. ИЗМЕНЕНИЯ В СЪСТОЯНИЕТО НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ И ИНФРАСТРУКТУРЕН КОМПЛЕКС И В СЪСТОЯНИЕТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА В ОБЩИНА ВЪРШЕЦ ЗА ПЕРИОДА 2007-2010 Г.

3.1. Местоположение.

Община Вършец е разположена в югоизточната част на област Монтана. Граничи с община Берковица. На изток и на северо-изток има общи граници с общини Криводол и Враца от област Враца, а на юг – с община Своге от Софийска област.

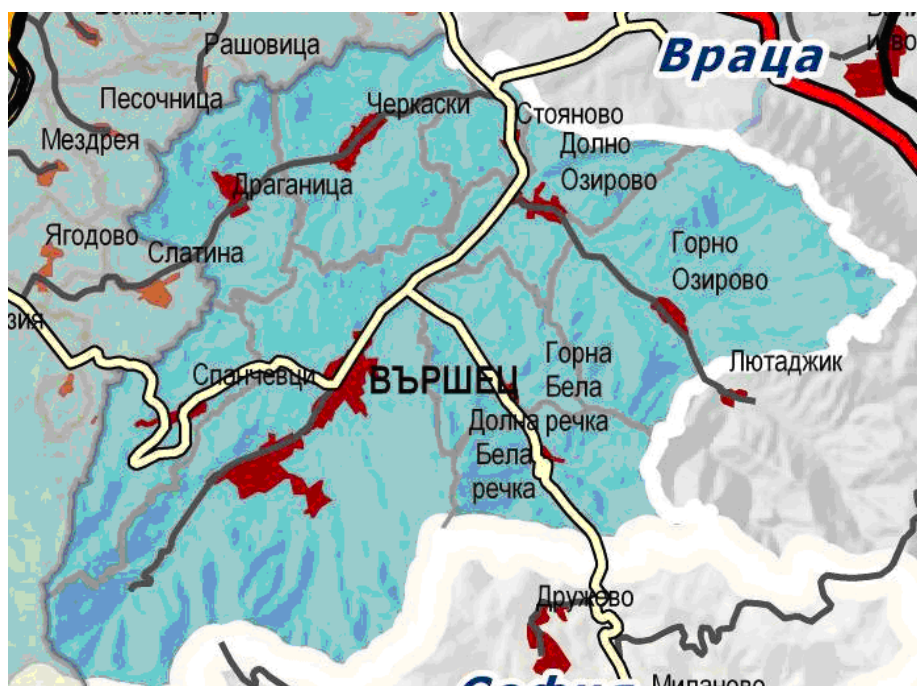

Таблица 1 Основни показатели, характеризиращи община Вършец

Показател	2007 г.			2010 г.		
	Община Вършец	Дял от:		Община Вършец	Дял от:	
		Област Монтана (%)	СЗР (%)		Област Монтана (%)	СЗР (%)
Брой населени места	10	7.7	1.5	10	7.7	1.5
Брой градове	1	12.5	2.2	1	12.5	2.2
Население (бр.), в т.ч.	8860	5.5	1.0	8433	5.5	1.0
Градско население (брой - %)	6623 - 74.8%	6.6	1.2	6428 - 76.2%	6.6	1.2
Селско население (брой - %)	2237 - 25.2%	3.7	1.7	2005 - 23.8%	3.6	1.7
Коефициент на възрастова зависимост	63.7	55.3	52.2	65.9	55.9	53.4

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Отн. Дял на населението в подтрудостопособна възраст (%)	16.3	14.2	14.3	16.4	14.0	14.1
Отн. Дял на населението в трудостопособна възраст (%)	53.4	57.3	58.6	53.9	57.5	58.6
Отн. Дял на населението в надтрудостопособна възраст (%)	30.3	28.6	27.1	29.7	28.5	27.1
Обработваема земя на човек (дка/човек)	8.4	13.1	11.7	8.9	13.8	12.3
Заети лица (бр.)	939	3.6	0.3	820	3.5	0.3
Отн. дял на произведената продукция в селското, горското и рибното стопанство (%)	0.5	5.0		1.3	13.3	
Отн. дял на произведената продукция в индустрията (%)	75.8	78.0		84.7	68.3	
Отн. дял на произведената продукция в услугите (%)	16.7	17.0		14.0	18.4	
Произведена продукция на човек от населението (лв)	4938	0.6		4744	0.5	
Равнище на безработица (%)	18.88	14.71	11.73	20.58	15.39	13.12
Коефициент на икономическа активност	40.9	45.8	46.4	42.3	46.2	45.0
Гъстота на населението (души/кв.км)	36.9	44.3	48.8	35.1	42.1	46.5

Източници: НСИ, Агенцията по заетостта

Населението на община Вършец наброява 8433 души¹ (2010 г.), или 5.5% от населението на област Монтана и 1.0% от това на Северозападния район (СЗР). В общината се включват 10 населени места, в т.ч. центърът на общината - град Вършец и 9 села. Територията на общ. Вършец обхваща 240.112 кв.км (6.6% от територията на областта и 1.3% от територията на района).

Основните изводи от анализа на данните от таблицата са:

- Наблюдава се тенденция на намаление на населението на община Вършец, характерна и за област Монтана и СЗР;
- Общината е с голям дял на градското население - в центъра на общината град Вършец е съсредоточено 76.2% от общото население;
- Структурата на населението по основни възрастови групи, както и коефициентът на възрастова зависимост са близки, но по-благоприятни от средното ниво за областта и СЗР; налице е процес на остаряване на селското население;
- Обработваемата земя на човек от населението в общината е по-малко в сравнение с обл. Монтана и СЗР;
- Произведената продукция по сектори на икономиката е с най-висок дял от индустрията, следвана от услугите, а най-нисък е делът на произведената продукция от селското, горското и рибното стопанство;

¹ Данни на НСИ

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- Икономическата активност на населението на общината е по-ниска от тази за областта и СЗР, а равнището на безработица е високо, над средното за обл. Монтана и СЗР;
- Гъстотата на населението не е висока, по-малка е от средната за областта.

3.2. Природни ресурси

Релефът на общ. Вършец е много разнообразен. Може да се характеризира като хълмисто-планински, като на територията на общината се срещат и части с типичен равнинен, планински и високопланински релеф. Община Вършец е разположена в северните склонове на Западна Стара планина, като включва и части от Врачанска планина с нейния типичен карстов релеф и планина Козница. Тук се включва и Вършецката котловина. Надморската височина във физикогеографския пояс, в който са разположени по-голямата част от населените места е от 350 до 500 м. Най-високата точка в територията на общината е връх Тодорини кукли (1785 м).

Полезни изкопаеми - разкрити са находища с неголеми запаси на черни каменни въглища (Горноозировски въглищен басейн), които не се експлоатират и на варовици (в землището на с. Долно Озирово).

Ценно богатство в общината са *термоминералните води* във Вършец.

Климатът е умерено-континентален с характерните черти на умерено-континенталната климатична област и на тази на високите котловинни полета.

Речна мрежа. Територията на община Вършец се отводнява от река Ботуня и притоците ѝ. Водните количество на реките, осигурявани във високопланинските части са предимно със снежно-дъждовно подхранване. Водите на р. Ботуня и притоците ѝ се използват за задоволяване на различни нужди: в бита, промишлеността и в селското стопанство – за напояване. В поречието ѝ са изградени редица хидротехнически съоръжения. В района има ограничени ресурси на подземни води.

Почвената покривка е представена от характерните за общината светлосиви и тъмносиви горски почви, а по склоновете и билата на Главната Старопланинска верига – кафяви горски и планинско-ливадни почви, заети от пасища и гори.

Горската растителност е от широколистни дървесни видове – габър, дъб и бук.

3.3. Селищна мрежа

Общият брой на населените места в общината през 2010 г. е 10, от които 1 град, 8 села и 1 манастир. По броя на населението си към 2010 г. населените места в общината попадат в следните групи: до 200 д. са 3 села и манастира, от 201 до 500 д. – 5, от 501 до 1000 д. – няма и над 1000 д. – 1 населено място (гр. Вършец).

По отношение на изпълняваните селищни функции (съобразно критериите на действащата в страната функционална категоризация на административно-териториалните единици и населени места), общинският център - гр. Вършец е от 3 група (функционален тип), от 6 тип е с. Долно Озирово, от 7 тип са 5 села, а от 8 тип- три села. С административен статут “кметство” към 2010 г., са 5 населени места.

3.4. Икономическо развитие

Община Вършец е четвъртата община по принос в икономическите резултати на област Монтана. През 2010 г. в общината се произвежда 4.2% от продукцията и 3.2% от нетните приходи от продажби в областта, заетата работна сила е 3.5% от общата заетост в областта. Дълготрайните материални активи през 2010 г. представляват 5.5% от тези на област Монтана.

Табл.2 Динамика на основните показатели на община Вършец, 2007-2010 г.

Община Вършец	2007	2008	2009	2010
Произведена продукция	43639	40675	29564	40 002
Приходи от дейността	40421	45479	35769	45 824
Нетни приходи от продажби	40187	40975	33762	43 610
Заети лица	939	878	872	820
ДМА	15603	20882	21928	28 904
Отн. дял на област Монтана	2007	2008	2009	2010
Произведена продукция	5.44%	4.40%	3.55%	4.16%
Приходи от дейността	3.40%	3.11%	2.61%	3.00%
Нетни приходи от продажби	3.48%	3.08%	2.77%	3.28%
Заети лица	3.56%	3.26%	3.46%	3.51%
ДМА	3.71%	4.11%	4.22%	5.48%

Данните от Таблица 2 показват тенденциите на приноса на община Вършец в икономическите резултати на област Монтана в периода 2007-2010 г. Прави впечатление, че този дял намалява в периода 2007-2009 г. и през 2010 г. отбелязва растеж на фона на общо свиващата си икономика на областта под въздействие на икономическата криза. Най-голямо понижение на относителния дял се наблюдава за произведената продукция (близо 2 пункта). Единствено нараства делът на дълготрайните материални активи на общината в областния икономически комплекс.

Обща характерна черта на икономиката на общината е бавното приспособяване към пазарните условия. Дори в периода на ускорен растеж на националната икономика 2000-2008 г. общината показваше ниски, дори задържащи темпове на развитие, независимо от редица благоприятни предпоставки като природни ресурси за нейното развитие.

Таблица 3. Произведената продукция в община Вършец през периода 2007-2010 г.

Произведена продукция – хил.лв	2007	2008	2009	2010
Община Вършец	43639	40675	29564	40 002
Селско, горско и рибно стопанство	111	757	531	527
Индустрия	40073	34013	24136	33 883

Услуги	3566	5905	4897	5 592
--------	------	------	------	-------

Източник: ТСБ Монтана

Най-силно присъствие в общината има секторът на индустрията. През 2010 г. произведената продукция от сектора е 45 824 хил.лв., като формира 84.7% от тази на общината. На второ място като участие е секторът на услугите с произведена продукция от 9929 хил.лв. или 14%. Селското стопанство показва най-ниско участие – 646 хил.лв. (1.3%).

Динамиката на развитието на секторите през анализирания период показва най-високо нарастване на продукцията по текущи цени в първичния сектор (3.8 пъти), докато при индустрията има силен спад през 2009 г. и известно възстановяване през 2010 г. Секторът на услуги показва относително задържане в своето развитие

Община Вършец е със сравнително нисък обем на продукцията на жител, нивото на безработицата е над средното за страната, а размерът на паричните доходи на един жител е под 80% от средния за страната. Това са сериозни проблеми за общината, които могат да бъдат преодолени само чрез много активни действия за икономическо стабилизиране и растеж.

Инвестиционната активност е от важно значение за икономическото развитие на общината. Динамиката на инвестициите и нарастване на дълготрайните материални активи е нестабилна през анализирания период. Най-висок е дялът на реализираните инвестиции в индустрията, докато в селското стопанство този дял е изключително нисък. Отнесени ДМА към един зает определят много ниска фондовъоръженост на труда в общината, което се отразява върху производителността на труда.

Предприемаческата активност в общината е по-ниска от средното за страната. Измерена с гъстотата на фирмите 1000 човека тя е 28,5, което е под средното равнище за страната – 47,6 на 1000.

За 2010 г. спрямо 2007 г. се забелязва слабо увеличение на общия брой фирми (с 41 г.г 19%), което се дължи на увеличението на броя на микропредприятията.

В отраслов план през анализирания период е увеличен броят на фирмите в селското стопанство (от 2 на 13) и в търговията (от 87 на 96), хотелиерство и ресторантьорство (от 21 на 30), транспорт (от 11 на 15) и операции с недвижимо имущество (от 3 на 7). Негативна тенденция се отбелязва при преработващата промишленост, където броят на фирмите силно намалява от 26 на 17.

До 2008 г. само едно голямо предприятие оперира на територията на община Вършец. Доминират микропредприятията с дял от 95.3 % тенденциите в структурата на фирмите по размер на заетите са неблагоприятни, тъй като значително увеличават броя на микрофирмите, които обикновено не се отличават с висока производителност и иновативност.

В отрасловата структура на икономиката на водещото място има “Преработваща промишленост” с 69% от нетните приходи от продажби. На второ място с 11% от приходите е отрасъл “Търговия, ремонт на автомобили и битова техника”. Транспортът формира 6.4% от нетните приходи, селското стопанство – 1.1%, а хотелиерството и ресторантьорството – 1.6%. Останалите услуги през 2010 г. заемат дял от 2.3% в нетните приходи. През анализирания период основните структурни промени в икономиката на общината се определят от намаляване на относителния дял на промишлеността в резултат от икономическата криза, увеличаване дела на селското стопанство и неустойчива тенденция на увеличаване дела на услугите.

➤ Развитие на първичния сектор

Първичният сектор, представен от селското, горското и рибното стопанство показва определена динамика в развитието по отношение на основните икономически показатели. По текущи цени произведената продукция в сектора нараства 4.7 пъти, приходите от дейността – 3.7 пъти, нетните приходи от продажби – 2-5 пъти, дълготрайните материални активи – 4.3 пъти. Независимо от положителните тенденции в своето развитие секторът има потенциал, който в значителна не е усвоен.

Таблица 4. Основни показатели за развитие на първичния сектор- 2007-2010 г.

Икономически показатели	2007	2008	2009	2010
Произведена продукция - хил.лв	111	757	531	527
Приходи от дейността - хил.лв	231	854	801	846
Нетни приходи от продажби - хил.лв	193	741	514	476
Заети лица- брой	147	212	255	282
ДМА - хил.лв	132	222	274	562

Източник: ТСБ Монтана

Селско стопанство

Природогеографските условия са наложили селското стопанство като основен отрасъл за общината, но състоянието му в момента е далеч под възможностите за развитие, като причините за това са много. Освен известните негативни последствия от неудачно провежданата аграрна реформа в национален мащаб, съществуват и някои специфични фактори. Един от тях е отсъствието на местна конкурентоспособна преработвателна промишленост и складове за дълготрайно съхранение на земеделската продукция, което не мотивира населението да инвестира в дълготрайни насаждения. Отрицателно влияние оказва и изключително лошата демографска характеристика на малобройното население на общината.

Площта на земеделските земи в община Вършец е 107990 дка или 45% от територията на общината².

Обработваемата земя заема 70,74% от земеделските територии и е с обща площ 92 324 дка. Относителният ѝ дял спрямо общата площ на общината е 38,45% /малко под средния за страната – 44,8%/. На човек от населението се падат по 10,2 дка обработваема земя, при средно за страната 6,3 дка/човек. Преобладаващи са частните земеделски стопанства с относително малки парцели земя.

Една от възможностите за провеждане на целенасочена земеделска политика от общината е големият размер на обработваемите земи с т.н. “друга собственост” /почти 40 хил. дка/, които засега по реда на ЗСПЗЗ се стопанисват и управляват от общината. Очевидно тя следва да организира тяхното интензивно оползотворяване

Основните земеделски структури са: частни семейни и лични стопанства; земеделска кооперация; арендатори.

² Данни на НСИ

Броят на **земеделските стопанства** в община Вършец е 878. В общината преобладава планинският и полупланински релеф, което е основна предпоставка земеделските стопанства да са едни от най-дребните със средна ИЗП 19 дка.

Растениевъдството е водещ подотрасъл на селското стопанство. Преобладават площите с трайни насаждения. На фона на общото намаление на използваемите площи през 2010-2011 г., спрямо предишните години, нарастват площите, засети с пшеница и маслодаен слънчоглед. Площите на трайните насаждения – Лозя, овощия, малини, ягоди нямат съществени изменения, също запазват своя дял.

Основните аспекти в развитието на растениевъдството в общината са следните:

- Природните условия в полската и полупланинска част на общината са благоприятни за развитие на интензивни култури, трайни насаждения и някои зърнени култури, докато в оградните планини природните ресурси са ограничени, но има възможности за отглеждане на някои сухоустойчиви растителни култури (етерично-маслени), както и за развитие на пасищно биологично животновъдство и за производство на сено от естествени ливади;
- Според засетите площи с най-висок дял са пшеницата, маслодайния слънчоглед, лозята и малините;
- Съществуват предпоставки за създаване на нови и за възстановяване на стари лозови насаждения, но създаването на един декар лозе е скъпа инвестиция, която има възвращаемост средно след около 13 години;
- Налице са обективни условия за развитие на основните и традиционни култури, на ягоди, малини, арония, основани на принципите на биологично производство.
- Наблюдава процес на активно засаждане на вишневи и малинови насаждения. В значителна част те се ползват като суровинна база за предприятието за дълбоко замразяване на плодове "Елснер Продакт" ООД, гр. Вършец. Това е перспективна насока на развитие на селскостопанско производство, която завършва с готов продукт и осигурява заетост.

Важна роля за развитието на растениевъдството имат хидромелиорациите.

Основните проблеми с траен характер са:

- Ниско количествено и качествено ниво на механизация в растениевъдството;
- Ненаучно торене, основно поради високите цени на торовете;
- Липса на достатъчно растително-защитни мероприятия в областта на растениевъдството;
- Сортовата структура не винаги е съобразена с почвено-климатичните условия и продължаващата суша;
- Неблагоприятните природоклиматични условия в последните години – глобалното затопляне на климата, свързани с промяната на четирите сезона рефлектират неблагоприятно върху цялата агротехнология, отглеждането на култури и сортове устойчиви на студ и суша, подходящи нови машини, които в рамките на няколко дни да извършват комплексно агротехническите мероприятия;
- разпокъсаност, маломерност и отдалеченост на голяма част от земеделските земи, преобладаване на малките лични стопанства с цел задоволяване нуждите на бита.;
- значителен процент пустеещи земеделски земи;

Богатата фуражна база, традицията в поддържане на племенни стада са предпоставка за развитие на животновъдството.

През последните години делът на животновъдството и на отглежданите животни непрекъснато намалява. Една от най-важните причини за това е преминаването на животновъдството в общината почти изцяло в дребния, основно семеен частен сектор, където няма условия за стопански ефективна концентрация и за въвеждане на съвременни

технологии при отглеждане на голям брой животни, независимо от наличието на естествени ливади, мери и пасища.

Като стопански субекти на територията на Общината съществуват около десет по-големи ферми за отглеждане на крави и телета, биволи, овце, свине, кокошки-носачки и пилета.

Ниските изкупни цени на животинските продукти, недостатъчните инвестиции и липсата на възможност до момента на рамкови договаряния на групи производители с преработващите предприятия също е задържащ елемент във формирането на регионални пазари на продукцията.

През последните години кризата в развитието на животновъдството постепенно е овладяна и животновъдството в общината показва относително устойчиво развитие при отделните видове животни, с което община Вършец е в малко по-добри позиции спрямо останалите общини в селските райони на страната.

Горско стопанство

Площта на *горските територии на общината е 121636 дка*, или 50.7% от общата територия³.

В горскостопанско отношение територията на община Вършец се включва в обхвата на *Държавно горско стопанство (ДГС) – Берковица*, разположено в югозападната част на област Монтана, което обхваща общини Берковица и Вършец.

Средната лесистост на горския фонд на територията на общината е 40.4%. Около 84% от горите са широколистни видове - преобладават върба, бук, габър, зимен и летен дъб, цер, бреза, ясика, кестен, а от иглолистните – ела, черен бор, смърч, бял бор.

Сред горските насаждения има и много билки, като по-значителни са находищата от жълт кантарион, равнец, миши уши, орлови нокти, риган, подбел и др.

Горите в района на общината в по-голямата си част са държавна собственост. Делът на частната собственост е 23%.

Добитият дървен материал от горите със стопанско предназначение се изнася извън общината, с изключение на материалът за дървопреработващия цех в гр. Вършец. развитието на тези дейности също е свързано с производство на завършен продукт и определена заетост. На територията на общината е разположен лесопарк с площ 800 дка, включващ естествена гора от черен бор. Голяма част от територията на общината в източната ѝ част попада в *природен парк “Врачански Балкан”*.

Индустрия

След известен индустриален подъем до 2008 г. икономическата криза доведе до спад в индустриалното производство на община Вършец и намаляване на броя на заетите лица в сектора с повече от 30% (таблица 5). Посочените данни в таблицата са по текущи цени и характеризира целия индустриален сектор, който освен промишлеността включва производството и разпространението на електро и топло енергия и газ, както и доставката на вода, канализационни услуги и управление на отпадъци.

Таблица 5. Основни икономически показатели за развитие на индустрията

Икономически показатели	2007	2008	2009	2010
Произведена продукция - хил.лв.	40073	34013	24136	33 883
Приходи от дейността - хил.лв.	33098	34562	25933	35 049
Нетни приходи от продажби - хил.лв.	32884	31427	24385	33 320

³ Данни на НСИ

ДМА - хил.лв.	13958	16425	16583	23 278
Заети лица - брой	633	501	455	428

Източник: ТСБ Монтана

Основните икономически отрасли развити на територията на общината са:

- хранително-вкусова промишленост /хлебопроизводство, месопреработване, млекопреработване, бутилиране на минерална вода, производство на безалкохолни напитки, дълбоко замръзване на селскостопански произведения и др./;
- електрическа;
- шивашка промишленост;
- химическа промишленост;
- дървопреработвателна.

Основни индустриални производители

- „Електростарт” АД – производство на баластни устройства за лампи, трансформатори за малка мощност, инструментална екипировка и нестандартно оборудване;
- ПЕНТОП ЕООД Специализирана в производството на мебели от бук.
- "ЕЛСНЕР - СОФИЯ" ЕООД
- Р+Т сервиз ООД | Хладилна и Климатична Техника
- ЕТ „Пентоп- Вътко Маринов” – производство на букови маси и столове;
- ЕТ „Йови – Йовка Горанова” – производство на готово дамско облекло по поръчка на фирми от Франция, Белгия, САЩ и др.
- ЕТ „Натекс” – шивашка дейност;
- „Елснер Продакт” ЕАД – замразяване на плодове и зеленчуци;
- ЕТ „Лиди и Б – Лидия Милкова” – производство на колбаси и местни продукти;

Трудната адаптация на промишленото производство в общината се дължи на редица проблеми, които трябва по подходящ начин да се адресират:

- Свиването на международните пазари и вътрешното потребителско търсене под въздействието на икономическата криза;
- ниска интернационализация на фирмите;
- ниска иновационна активност;
- труден достъп до финансиране;
- недостатъчна предприемчивост;
- липса на достатъчно квалифициран персонал

3.5 Културно и природно наследство , туризъм

Вършец възниква около минерални извори и неговата история е свързана с балнеолечението. Миналото на града тръгва от късната античност под името “Медека” (Медикус-лечебен), за да стигне до обявяването му за национален курорт през 1950 г. и за град през 1964 г. Най-старият запазен писмен документ за съществуването му датира от VI век във византийски хроники. В местността Калето, където все още съществуват руините на древната крепост са намерени медицински и фармацевтични инструменти. Старобългарското име на Вършец в превод означава топла, вряла вода.

Християнски храмове с историческа, културна и художествена стойност и представляващи важна предпоставка за развитието на активен културен туризъм са Храмове “Св. Георги” – с. Вършец; “Св. Възнесение” - гр. Вършец; “Успение Богородично” – с. Горно Оризово; “Св. Параскева” - с. Драганица; “Успение Богородично ” - с. Черкаски; “Св.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Димитър" - с. Долна Бяла Речка; "Архангел Михаил" - с. Спанчевци; Клисурски манастир "Св.Св. Кирил и Методий" и Мътнишки манастир "Св. Николай".

Забележителности в гр. Вършец са: Общински музей - експозицията съдържа 4 раздела: "Античен", "Археологически находки и монетна колекция", "Балнеология" и "Етнография"; Градска художествена галерия- разполага с 664 платна и 27 скулптури от дърво, глина и гипс; Архитектурен ансамбъл Баните – парк "Слънчева градина"- комплексът обхваща няколко сгради - архитектурни паметници на културата в стила на късния европейски барок, разположени сред зеленината на създадената през 1934 г. Слънчева градина.-

Рекреационните ресурси, които са предпоставка за развитието на туризма в общината, са тези природни и антропогенни ресурси, които имат въздействие и притегателна сила върху туристите и спомагат за развитието и използването на някои територии за определени специфични рекреационни функции. Недвижимите паметници на културата са ресурс за развитие на туризма.

В град Вършец функционират множество почивни **станции**, къщи за настаняване на гости и три спа хотели⁴.

Общината има предпоставки за развитие на здравно-балнеоложки, екологичен, ваканционен, културно-исторически, планински, туризъм.

Природни рекреационни условия и ресурси

Минерални води. Едно от най-големите богатства на общината са изобилните минерални води, ползвани повече от 2000 години. Землището на гр. Вършец се характеризира с наличието на минерални извори, които са предпоставката за провеждането на балнео-курортна дейност в града. Те са бликнали от пукнатините на скалните масиви при гр. Вършец и с. Спанчевци.

Градски лесопарк – Вършец .Градският лесопарк е създаден е в началото на миналия век. Залесен е предимно с иглолистни дървета и други ценни растителни видове. Паркът се намира в центъра на града.

Романтичният булевард с Чинарите – Вършец. Булевардът е пешеходна зона, дълга около 2 км. Дърветата са на възраст почти 100 г. и големите им корони оформят зелен тунел от центъра на Вършец почти до квартал Заножене. Още от началото на миналия век това е традиционно място за разходка. От двете страни на булеварда са разположени някои от най-красивите вили в града, изградени в началото на XX век. В непосредствена близост до булеварда се намира Секвоя Гигантея, която е обявена за природна забележителност.

Местност Зелени дел, която се намира на 10 км югозападно от гр. Вършец в долината на р. Стара река, в подножието на рида Козница. Това е най-удобният изходен пункт за изкачването на връх Тодорини кукли (1785 м н.в, най-високият в рида Козница). Местността е покрита с обширни поляни, диворастващи малини и букови гори. Мястото е удобно за пикници, излети и палатки. В местността е изградена сцена, на която се провежда ежегодно надпяване по време на традиционния Празник на курорта, минералната вода и Балкана.

Местността Бялата вода. Красива местност в долината на р. Банщица, покрита с букови гори и обширни поляни. М. Бялата вода се намира на 774 м н.в. в подножието на рида Козница. Отдалечена е на 7 км от гр. Вършец. Старите букови гори са местообитание на интересни животни. Посещението на местността е включено в туристическите маршрути на ТИЦ. До там може да се стигне с автомобил, велосипед или пеша. От Бялата вода може да се

⁴ В гр. Вършец са изградени: "Специализирана Болница за Рехабилитация - Национален Комплекс", хотели „Тинтява 1” и „Тинтява 2” на НОИ, ХК „Учебен център ВМК Враца”, ХК „Промислено строителство” Почивна база "Водопада".

В с. Спанчевци - Курорт "Минкови бани": Почивна база "Чайка"; Почивна база "Минкови бани". Места за настаняване има както във Вършец и Спанчевци, така също и в с. Долно Оризово, с. Горно Оризово, с. Горна Бела Речка.

направи преход до м. Водопада над кв. Заножене или до м. Минкови бави до с. Спанчевци. В тази местност има изградена хижа.

Водопадът. Водопадът представлява двустепенна водна каскада по течението на р. Орлошица, чудесен кът за отдих. Намира се на 5 км южно от Вършец над кв. Заножене. Местността е покрита с красиви широколистни гори. Районът е подходящ за пикник и излет. До там може да се стигне с градски транспорт, велосипед или пеша. Преходът е лек и подходящ за всички видове туристи.

Иванчова поляна. Многобройните алеи на парка са с обща дължина около 7 км и всяка от тях води до прочутата Иванчова поляна. Това е любимо място за пикник, спортни игри и празненства на жителите и гостите на Вършец. От тук се разкрива чудна гледка надолу към града, нагоре към Балкана и към връх Тодорини кукли.

Голяма част от територията на общината в източната ѝ част попада в **природния парк "Врачански Балкан"**. Част от природните забележителности на община Вършец са защитени вековни дървета. На практика това дава реална възможност за развитие на екологичен туризъм на територията на общината.

Структурата на извършваните туристически дейности е представена на следната таблица:

Таблица 6. Община Вършец - Дейност на средствата за подслон и места за настаняване 2007-2011 г.

Години	Средства за подслон и места за настаняване - брой	Брой легла	Реализирани нощувки - брой			Приходи от нощувки - лв	
			общо	от българи	от чужденци	общо	от чужденци
Дейност на средствата за подслон и места за настаняване							
2007 г.	4	273	34584	33819	765	441509	8884
2008 г.	4	266	31973	31579	394	518129	6323
2009 г.	4	255	28179	28054	125	606571	2488
2010 г.	4	255	24912	24531	381	492062	6559
Дейност на хотелите							
2007 г.	1	126	27635	27606	29	368075	1255
2008 г.	1	126	23987	23857	130	408767	2928
2009 г.	1	124	22253	22173	80	510777	1438
2010 г.	1	124	20221	20210	11	405791	383

Източник: НСИ

През отделните години на периода броят на леглата, реализираните нощувки и приходите от тях варират като диапазонът е по-голям след 2010 г.

Тенденцията на стабилно развитие на туризма през последните години беше прекъсната.

Общият брой на реализираните нощувки в средствата за подслон и местата за настаняване в община Вършец постепенно намалява за периода 2007-2010 г. През 2011 г. реализираните нощувки са най-високи, поради увеличаване на легловия фонд, средствата за подслон и местата за настаняване. През 2011 г. реализираните нощувки нарастват с 1.7 пъти спрямо 2010 г.

Относителният дял на реализираните нощувки от българи в средствата за подслон и местата за настаняване през 2011 г. е преобладаващ - 97.7% от общия брой нощувки, а на чужденци –

2.3%. Спрямо 2010 г. броят на реализираните нощувки от българи нараства 1.7 пъти, а на чужденци – над 2 пъти.

Тенденциите в дейността на хотелите е сходна с общата тенденция на развитие на туризма в общината.

Не се наблюдават съществени изменения в броя на леглата до 2010 г., различията са най-големи през 2011 г., дължащи се на нарастване на средствата за подслон и местата за настаняване.

Приходите от нощувки нарастват непрекъснато с изкл. на 2010 г., като нарастването е най-голямо през 2011 г., обусловено от нарастването на реализираните нощувки.

3.6 Демографско развитие

- **Тенденции в развитието на населението**

Населението на община Вършец към 1.02.2011 г. по данни от проведеното от НСИ преброяване е 8203 души. От тях 4185 (51.0%) са жени и 4018 души (49.0%) са мъже, или на 100 мъже се падат 107 жени.

За изследвания период 2007-2010 г. се запазва тенденцията⁵ на намаление на населението на общината⁶. Общото намаление е с 427 души. Средногодишният прираст като абсолютен брой е -142 души, а като относителен дял е -1.6%. Темповете на намаление на населението на община Вършец са близки до тези на област Монтана (-1.7%) и Северозападния район (-1.6%), но по-високи от средното ниво за страната (-0.6%).

Отрицателният прираст е с близки стойности както за мъжете, така също и за жените.

Запазва се тенденцията на урбанизация - в град Вършец живеят 6270 души, или 76.4%, а в селата живеят 1933 души, или 23.6% от населението на общината.

Населението на общината е разпределено в 10 населени места – град Вършец, 9 села, в т.ч. един манастир – Клисурски.

Селата в община Вършец по брой на населението са малки (с население 250-1000 жит.) – 4 бр. и много малки (с население до 250 жит.) – 5 бр.

- **Естествено движение на населението**

Промените в броя и структурите на населението на общината се определят от неговото естествено развитие⁷ и миграционните процеси.

Формираната трайна тенденция на отрицателен естествен прираст продължава и през периода 2007-2010 г. (виж таблица 15).

Раждаемостта е в границите 80-110 родени деца средногодишно като през 2010 г. техният брой е 81. Коефициентът на раждаемост (брой живородени деца на 1000 души от средногодишния брой на населението) от 10.7‰ през 2007 г. достига най-високата си стойност през 2009 г. – 12.5‰, след което намалява на 9.5‰ през 2010 г. (средно за периода 11.2‰). В териториален аспект раждаемостта на населението на община Вършец е най-

⁵ Тенденция на намаление на населението на общината се наблюдава от 70-те години на 20 в.

⁶ Данните за броя на населението включват постоянното население, т.е. лицата които живеят постоянно на територията на общината и към 31.12. на съответната година не са я напуснали официално за период по-дълъг от една година.

⁷ Естественият прираст на населението (раждаемост, смъртност, естествен прираст) е по настоящ адрес. Настоящият адрес заменя действащата в страната до 01.01.2000 г. адресна регистрация на гражданите. Това е адресът, който отговаря на документално заявеното местоживее на лицето.

висока сред останалите общини в област Монтана. Решаващо влияние върху равнището на раждаемостта и характера на възпроизводство на населението оказват размерът на родилните контингенти и тяхната фертилност. Делът на родилните контингенти за общината е 20.2%. По населени места са налице различия. Най-висок е делът на родилните контингенти в град Вършец – 22.4, а най-малък – в много малките села (под 10%), докато в останалите населени места той е в границите 15-20%. Съществено значение за равнището на раждаемостта има заетостта на жените. Според данните от преброяването на населението на страната през 2011 г. с по-голям среден брой деца са икономически неактивните (1.6), отколкото икономически активните жени (1.3 при заетите и 1.4 при безработните). Съществени различия във фертилността на жените се наблюдават и в зависимост от източниците на средства за съществуване. Силно влияние върху фертилността на жените оказва и миграцията.

В **общата смъртност** на населението на общината се наблюдава стабилизиране около едно сравнително високо ниво 19-20‰. За периода 2007-2010 г. смъртността средногодишно е 170 д., а коефициентът на обща смъртност (брой на умрели лица на 1000 души от средногодишния брой на населението) е 20.0‰ - сходен с този през предходните години. Стойностите на показателя за общината не се различават съществено от тези за областта като цяло и за Северозападния район.

Детската смъртност като абсолютна величина съставлява общо 3 умрели деца на възраст до 1 година за периода 2007-2010 г. Средната стойност на коефициента на детска смъртност (брой умрели деца на възраст под 1 година на 1000 живородени) за последните 4 години е 7.7‰.

Разликата между ражданията и умираанията формира **естественият прираст** на населението на общината. Той е отрицателна величина през изследвания период, в резултат на което населението непрекъснато намалява. През 2010 г. абсолютният брой на естествения прираст е -112 души. Коефициентът на естествен прираст като разлика между броя на живоражданията и умираанията на 1000 души от средногодишното население за периода е -8.8‰. Характерно е, че всички населени места от общината, в т.ч. и град Вършец са с отрицателно естествено възпроизводство на населението.

За периода 2007-2010 г. населението на общината е намаляло с около 300 души от отрицателен естествен прираст.

Намалението на населението на община Вършец се дължи както на отрицателния естествен прираст (повече починали от родени лица), така също и на миграция (повече изселени отколкото заселени).

- **Възрастова структура**

Промените във **възрастовата структура** на населението за периода се изразяват в запазване на числеността на младите хора, намаляване на броя на трудоспособните контингенти и на възрастното население (*виж таблица 16*). Относителните дялове на отделните възрастови групи се изменят както следва: делът на населението 0-14 г. нараства от 14.9% през 2007 г. на 15.6% през 2010 г.; делът на населението 15-64 г. намалява от 61.1% на 60.3%; относителният дял на населението над 65 години се запазва (24.2%). Процес на остаряване се наблюдава за селското население на община Вършец, докато град Вършец се характеризира със стационарен тип възрастова структура (18.0%: 63.8%: 18.2% съответно 0-14 г.; 15-64 г.; на 65 и повече години).

Тенденция на остаряване на населението се наблюдава в населените места на цялата област, Северозападния район и страната. Стойностите на показателя за община Вършец са близки до тези на област Монтана и района.

Коефициентът на възрастова зависимост показва броят на лицата от населението в "зависимите" възрасти (населението под 15 и на 65 и повече години) на 100 лица от населението в "независимите" възрасти (от 15 до 64 години). За периода се наблюдава нарастване на стойностите на показателя от 63.7% през 2007 г. на 65.9% през 2010 г. , дължащо се предимно на по-високият дял на населението на общината във възрастовата група над 65 години. В сравнение с другите общини от област Монтана коефициентът на възрастова зависимост е по-благоприятен за общини Монтана, Лом и Берковица, докато за останалите 7 общини той е по-неблагоприятен от този на община Вършец.

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира най-добре чрез **коефициентът на демографско заместване**, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15–19 г.) и излизащите от трудоспособна възраст (60–64 г.). За община Вършец този коефициент намалява от 97.3 през 2007 г. на 82.9 през 2010 г. Всеки 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, се заместват от 83 млади хора. Най-благоприятна е ситуацията в общинския център, където коефициентът на демографско заместване през 2010 г. е 104. Най-нисък е коефициентът в селата Горно Озирово и Стояново – около 10. В по-голяма част от селата коефициентът на демографско заместване е в границите 20-50.

За сравнение в област Монтана и Северозападния район всеки 100 лица излизащи от трудоспособна възраст се заместват от 67 млади хора. Общо за страната този коефициент е 73.6.

- **Механично движение на населението**

През 2010 г. 60 души от общината са променили местоживеенето си. Заселените лица са 154, а изселените – 214 (*виж таблица 18*). Периодът 2007-2010 г. се характеризира с неголям отрицателен механичен прираст от около 40 души. Демографските характеристики на мобилното население според социологическите изследвания са:

- Възрастова структура: с най-висок относителен дял сред мигриралите са лицата на възраст 20-29 навършени години, а най-малък е относителният дял на лицата на възраст 50-59 навършени години;
- Структура по пол: сред мигрантите на възраст от 30 до 59 години преобладават мъжете, докато жените са с по-висок относителен дял сред по-младите възрастови групи (до 30 години) и сред лицата на 60 и повече навършени години;
- Образователна структура: най-висок е дялът на мигриралите лица със средно образование, а най-нисък е този показател за лицата, никога не посещавали училище;
- Структурата на мигриралите лица по семейно положение показва, че по-голям е относителният дял на неженените/неомъжените като дялът на неженените мъже сред мигриралите лица е по-висок отколкото на неомъжените жени;
- Структурата на мигрантите по етническа принадлежност възпроизвежда структурата на населението по този признак.
- По отношение на упражняваните професии с най-висок относителен дял сред мигрантите са лицата, заети с „услуги за населението, търговия и охрана” и „специалистите”. За формирането на потоците на изселените и съответно на заселените лица основно влияние оказват множество демографски и социално-икономически фактори, както и условията на живот в отделните населени места.

- **Етнически състав на населението**

Установилите се демографски тенденции и засилената миграция, респ. емиграция през последните 20 години се отразяват върху броя на всички етнически групи в общината, но не

настъпват съществени изменения в етническата структура на населението в годините между последните две преброявания.

Българската етническа група обхваща 6342, или 82.0% от лицата, доброволно декларирали етническото си самоопределение в община Вършец. Делът на българската етническа група в сравнение с преброяването през 2001 г. е намалял с 4.3 пункта.

Ромският (циганският) етнос към 1.02.2011 г. наброява 1348 души според самоопределението на лицата, с относителен дял 17.4%. Той леко нараства в сравнение с 2001 г., но поради общото намаление на населението (основно на българския етнос) е налице относително нарастване на ромския (циганския) етнос с 4.5 пункта. Населението от ромската (циганската) етническа група е съсредоточено в град Вършец, където всеки пети е от тази етническа група. В с. Долно Озирово също има неголям дял на население от ромската (циганска) етническа група. В 2/3 от населените места според доброволното самоопределение на лицата населението им е са само от българската етническа група.

Към 1.02.2011 г. от *турската етническа група* са се самоопределили 4 лица. Те представляват 0.1% от всички лица, доброволно декларирали етническото си самоопределение.

Към *други етнически групи* са се самоопределили 18 души, или 0.2%.

Лицата, които *не се самоопределят*, са 26 (0.3%).

Българската етническа общност преобладава във всички населени места, като в 2/3 от населените места на общината няма други етноси освен българският

Пазар на труда

➤ *Заетост на работната сила*

През 2010 г. се запазва започналата тенденция на намаление на работната сила и нарастване на лицата извън работната сила. При сравнителен анализ на пазара на труда показателите се отнасят предимно към възрастовата група 15-64 навършени години.

Заетите лица в община Вършец през 2011 г. са 2169⁸ на възраст между 15 и 64 години. От общо заетите 1142 са мъже (52.7%), а 1027 – жени (47.3%).

От общо заетите лица 1834 (84.6%) са в общинския център, а 335 (15.4%) - в селата. Разпределението на заетите по пол в центъра на общината и останалите населени места е аналогично на общото, т.е. запазва се по-високият дял на заетите мъже в сравнение с този на жените.

Най-висок е делът на заетите в третичния сектор на икономиката (услугите) – 63.5%. Във вторичния сектор са заети 1/3 (33.0%) от общо заетите, а в първичния сектор – 3.5%.

Коефициентът на заетост, изчислен като отношение на броя на заетите лица към населението във възрастовата група 15-64 навършени години за община Вършец през 2011 г. е 44.9%, под средното ниво за област Монтана (52.0%), Северозападния район (53.0%) и страната (58.5%). Той е важен показател, който бележи степента на участие на населението и възможностите, които предлага пазара на труда.

Наети лица - През 2010 г. наетите лица наброяват 1168 души (*виж таблица 22*). За периода 2007-2010 г. те постепенно намаляват с близо 1/5. Най-голямо намаление на наетите е

⁸ Преброяване на населението и жилищния фонд, 01.02.2011 г. За заети лица се считат лицата, които: извършват работа за производство на стоки и услуги срещу заплащане (в пари или в натура) или друг доход; не работят, но имат работа, от която временно отсъстват поради отпуск, болест, бременност, раждане и отглеждане на малко дете (за периода, през който получават пълния размер на възнаграждението си), неблагоприятни климатични условия, стачка или други подобни причини.

регистрирано след 2009 г. Във всички икономически дейности е налице намаление на наетите лица.

Наетите в сектора на услугите са концентрирани както в базисните услуги (търговия, хотели и ресторанти, транспорт, комуникации, индивидуални и обществени услуги, спомагателни дейности) така също и в модерните и социалните услуги (образование, здравеопазване, бизнес и социални услуги).

Икономическите дейности, които са най-силно засегнати от кризата, отчитат и най-голям спад на наетите на годишна база. Наетите лица в индустрията, в т.ч. в преработваща промишленост бележат съществено намаление, както и наетите в държавното управление.

➤ Безработни лица

Формиралата се тенденция на пазара на труда до 2008 г., характеризираща се с относителна стабилност, под въздействието на глобалната финансова и икономическа криза, която в страната започна да се проявява от втората половина на 2008 г. промени ситуацията на пазара на труда. Агенцията по труда отчете нарастване на безработицата на всички териториални нива.

Равнището на безработица⁹ в община Вършец през 2010 г. (20.58%) е 1.3 пъти над средното за област Монтана (15.39%), 1.6 пъти над средното за Северозападния район (13.12%) и 2.2 пъти над средното за страната (9.47%).

Регистрираните безработни лица в бюро по труда в община Вършец след период на постепенно намаление до 2008 г. през 2010 г. нарастват до 856 (средногодишен брой), като се надвишават отчетената средногодишна численост през 2007 г.. Средногодишният брой на регистрираните безработни през 2010 г. е с над 100 д. повече спрямо 2008 г. Средногодишното равнище на безработица през 2010 г. (20.58) е с 2.7 процентни пункта повече спрямо 2008 г. (17.84%). Основният поток от безработни е формиран главно от освобождавани лица от индустрията (*виж таблица 24*).

През 2010 г. средногодишният брой на безработните в общината от групите в неравностойно положение на пазара на труда нараства спрямо 2009 г.

Безработните младежи до 29 г. представляват 23.9% от всички безработни, т.е. всеки четвърти от безработните е на възраст до 29 г. Младежите са една от неравнопоставените групи, тъй като повечето работодатели предпочитат да освобождават предимно работници и служители без опит и стаж за съответното работно място. Неблагоприятно е също и обстоятелството, че по-голяма част от регистрираните безработни младежи са с ниски нива на образователно равнище и квалификация.

Продължително безработните с регистрация на пазара на труда над 1 година нарастват значително през 2010 г. след отчетеното намаление през предходните години. Повече от половината (52.8%) от безработните са дълготрайно безработни. Икономическата криза изведе голям брой лица на пазара на труда през последните няколко години, които дълготрайно останаха без работа. Реално ръстът на продължително безработните лица над една година като цяло е следствие от увеличението на групата на продължително безработните лица над две години.

⁹ Коефициентът на безработица (равнище на безработица) представлява съотношението между броя на безработните лица и икономически активното население.

3.7 Социална инфраструктура

➤ *Образование и инфраструктура на образователната система*

Образователната система в община Вършец включва основните направления, характерни за общините от нейния тип, а именно:

- Система за предучилищно обучение на децата;
- Общо образование
- Професионално образование.

Основните параметри на образователната инфраструктура – брой обекти, капацитет на същите и тяхното териториално разпределение по населени места е функция от съответните контингенти от деца и лица във възрастовите групи от 3 до 6 годишна възраст, от 7 до 14 години и от 15 до 18 години.

• Предучилищно обучение

Мрежата от заведения за предучилищно обучение обхваща един основен тип детски заведения – Целодневни детски градини (ЦДГ).

Неблагоприятните демографски процеси, които са характерни и за община Вършец, водят до намаляване и на контингента деца от 3 до 6 годишна възраст. Това е и причината за редуциране на мрежата от детски заведения.

В анализирания период – 2007 -2010 г. са налице определени промени в мрежата от заведения за предучилищно обучение. Като резултат от “свиване” на броя на децата във възрастовия контингент от 3 до 6 годишна възраст, намалява и броя на детските заведения. От мрежата на целодневните детски градини отпадат онези, които са с минимален брой деца в групите (под действащия норматив за пълняемост на групите), което в крайна сметка затруднява прилагането на делегираните бюджети за издръжка на детските заведения. Така в разглеждания период са закрити детските градини в селата Горно Озирово и Спанчевци.

Средната пълняемост на групите в действащите към 2010 г. детски градини е в рамките на утвърдените нормативи. Материалната база на предучилищното обучение е добра.

• Общо образование

В зависимост от застъпената образователна степен в училищата, общото образование в общината е представено от три типа училища – начални, основни и средни (СОУ). Към тях може да се включи и едно специално общообразователно училище (климатично или оздравително). Основните параметри на мрежата от общообразователни училища в общината се определят от контингентите лица във възрастовите групи 7-14 и 15-18 години и тяхното разпределение по населени места. За нормалното функциониране на отделните училища се прилагат нормативите за пълняемост на паралелките. Това е едно от важните изисквания за прилагане на делегираните бюджети в образованието. Всички тези изисквания са основанията за реструктуриране на училищната мрежа.

Училищната мрежа е оптимизирана, от гледна точка на по-доброто ѝ функциониране в условията на делегираните бюджети и намаляващия брой на учениците. В периода 2007-2010 г. от петте общообразователни училища в община Вършец за закрити ОУ “Хр. Ботев” в с. Долно Озирово, ОУ “Хр. Ботев” – кв. Заножене на гр. Вършец, както и НУ “Св.Св. Кирил и Методий” – гр. Вършец.

След закриването на основното училище в с. Долно Озирово, на практика, училищната мрежа към 2010 г. вече е локализирана изцяло в общинския център. Учениците от селата на общината, в които няма действащи училища се превозват безплатно по линия на т.нар. ученически пътувания да гр. Вършец.

• Професионалното образование

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Професионалното образование в община Вършец е представено от едно професионално училище - Професионална гимназия по икономика и туризъм. Създадена като оздравително училище тя е с регионални и национални функции. Съобразена е и с водещите икономически функции на общината в сферата на туризма и социалния отход. Професионалната насоченост на подготовката на учениците е в сферата на счетоводна отчетност, банково дело, застрахователно дело, стопански мениджмънт.

Броят на учениците в ПГ по икономика и туризъм е в рамките на 170-190 ученика, които през отделните години на анализирания период се запазват в посочените параметри. Не всички ученици в ПГ са от община Вършец, т.е. училището е с регионални функции.

Проблемът с преждевременното отпадане (ранното напускане) от училище е характерен и за община Вършец. За ПГ по икономика и туризъм броят на преждеременно напускащите училище ученици е малък – средногодишно за периода 2007-2010 г. 4,1 ученика, което е едва 2,2% от общия брой на учениците. Доста по-малък е дялът на ранно напусналите училище ученици от общообразователните училища – средногодишно около отпадат около 20 ученика, или около 0,3% от общия брой на учениците (при средно 12-15% средно за страната).

В община Вършец е създаден и Общински детски комплекс, като звено за извънучилищни дейности – спортни, интереси по изкуства, любителско техническо творчество и др. В него са обхванати голяма част от учениците в гр. Вършец.

С изготвени проекти, с които община Вършец кандидатства за финансиране се цели по-ефективното използване на училищната база, а именно:

- Промяна на предназначението на училищната сграда в с. Долно Озирово и преустройството ѝ в Дом за стари хора;
- Подобряване физическите качества на НУ “Св.Св. Кирил и Методий”, вкл. изграждане на спортна площадка, изграждане на достъпна архитектурна среда за деца с увреждания.

Здравеопазване и инфраструктура на здравната система

Вида и структурата на здравеопазването, в т.ч. и структурата на здравната инфраструктура в община Вършец са определени и заложени в Регионалната здравна карта на област Монтана. Съобразно нея в община Вършец здравеопазването е представено основно **извънболнична лечебна помощ**. Болничната лечебна дейност е свързана с функционирането на Специализирана болница за долекуване и рехабилитация, която не поема потребностите на населението на общината от стандартните болнични услуги.

Важен индикатор за състоянието на извънболничната лечебна помощ е броят на лекарите и стоматолозите. За последните 4 години (2007 – 2010 г.) техният брой се запазва почни на едно и също ниво – от общо 16 лекари (2007 г.) този брой през 2011 г. е с 1 лекар по-малко – 15 бр., от които 6 са общопрактикуващи. Броят на стоматолозите намалява от 6 (2007г.) на 5 (2010 г.). Съотношението между броя на населението, редуциран с експертно определен коефициент на здравно неосигурените лица, показва че средния брой на пациентската листа на един общопрактикуващ лекар в община Вършец за периода 2007-2010 г. е 1478 пациента и е в рамките на действащия норматив.

• Извънболнична лечебна дейност

Здравната система в общината включва основно звена на извънболничната лечебна дейност. Такива са Амбулаториите за първична медицинска помощ и Амбулаториите за специализирана медицинска помощ. Стоматологичното обслужване на населението се реализира в Амбулатории за първична дентална помощ.

Основната материална база, използвана за целите на извънболничната лечебна дейност е тази на Медицинския център в гр. Вършец. Той е настанен в бившата Курортна поликлиника. В нея освен Медицинския център са разположени и кабинетите на останалите лекари, както и Звеното за бърза и неотложна медицинска помощ.

Промените в броя на лекарските и денталните практики за първична медицинска помощ са в посока на отпадане по 1 лекарска и 1 дентална индивидуална практика. Причината за това е намаляване на броя на населението и нарастване на дела на здравно неосигурените лица, което в крайна сметка води до намаляване на пациентските листи на общопрактикуващите лекари и стоматолози. Налице е и рязко ограничаване на броя на индивидуалните практики за специализирана лекарска помощ.

- **Болнична лечебна помощ**

На територията на общината има само една държавна болница “Света Мина”, която е филиал на “Специализирана болница за рехабилитация – Национален комплекс” ЕАД. Тази болница е с регионални и национални функции и няма пряко отношение към болничното обслужване на населението на община Вършец. Болницата за рехабилитация “Св. Мина” е с две отделения - по физикална и рехабилитационна медицина на нервните болести и по физикална и рехабилитационна медицина на опорно-двигателния апарат. Общият капацитет на болницата е 120 легла (по 60 легла във всяко отделение).

На практика населението на община Вършец получава болнична лечебна помощ в общинската МБАЛ Берковица. Община Вършец участва на пропорционален принцип в частичната издръжка на болницата в гр. Берковица.

За бързата и неотложна медицинска помощ към 2010 г. в община Вършец е създадено звено с линейка и съответния медицински персонал (5 лекари 6 фелдшери и др.).

➤ **Социално подпомагане**

Дейностите по социалното подпомагане са изцяло насочени към групи от населението, които са със специфични потребности. Такива са лицата с различни видове увреждания – физически и психически, както лица и групи от лица в риск. На територията на общината по данни на Дирекция “Социално подпомагане” – гр. Вършец, техният брой е както следва:

- лица с увреждания (физически и психически) – 754 д.;
- Брой лица в неравностойно социално положение -1301 д.

Към 2010 г. в община Вършец няма специализирани институции за социални услуги. Нуждаещите се с физически и психически увреждания са настанени в социални институции в съседни общини. Единствената структура за социално подпомагане, която функционира в общината е за предоставяне на услуги в общността и това е Домашен социален патронаж. Той е с капацитет за обслужване на 140 лица.

➤ **Култура и инфраструктура на културните дейности**

Културата в община Вършец е представена от следните дейности:

- Музейна;
- Галерийна;
- Комплексна читалищна.

В гр.Вършец е създадена Общинска музейна сбирка с 4 тематично обособени направления - отдели: “Античен”, “Археологически находки и монетна колекция”, “Балнеология” и “Етнография. За база на музейната дейност се използва старинна жилищна сграда (построена в първата половина на XX век) с интересна архитектура, която е пригодена за целите на

музейната сбирка. В сградата, в която е устроена музейната сбирка се помещава и Градската художествена галерия. Така на практика от комбинацията на музейна с галерийна културна дейност се обособява един културен център в гр. Вършец.

Комплексната читалищна дейност се осъществява в 6 читалища, от които 2 (“Хр.Ботев-1900“ и “ Пробуда 1934 Заножене“) са в гр. Вършец, а останалите 4 - в селата с.Спанчевци, Долно Озирово, Черкаски и Горно Озирово. В читалищата са застъпени библиотечната дейност и дейности свързани с любителско творчество (художествена самодейност) – певчески, танцови, хорови и др.състави, духова музика и др.

➤ **Спорт и спортна инфраструктура**

Спортната с.дейност и изградената спортна база в община Вършец се използва за дейността на създадените спортни клубове и на лицата, желаещи да спортуват. Като цяло преобладаващата част от спортната база е със свободен достъп, а част от нея е за професионално ползване.

Спортната база на територията на Общината е общинска собственост и включва:

- Градски стадион гр.Вършец;
- Мулти-функционална площадка в Боров парк (предназначена за баскетбол и волейбол);
- Мулти –функционална площадка за футбол;
- Спортни площадки (2 бр.) в СОУ “Иван Вазов“- Корпус 1 и Корпус 2;
- Градски басейн с минерална вода гр.Вършец;
- Минерален басейн с. Спанчевци;
- Общинска детска фитнес зала- ОДК- Вършец

3.8 Техническа инфраструктура

За инфраструктурното развитие на община Вършец са заложили четири Мерки, ориентирани към втория приоритет на ОПР.

Приоритет 2.

ХАРМОНИЧНО РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ВЪРШЕЦ И МОДЕРНИЗИРАНЕ НА ТЕХНИЧЕСКАТА ИНФРАСТРУКТУРА

7. Мярка 7 – Рехабилитация и реконструкция на пътната мрежа в общината и подобряване организацията на транспортното обслужване в общината /M7/

8. Мярка 8 - Изграждане и модернизация на външните и вътрешните водопроводни мрежи и съоръжения към тях /M8/

9. Мярка 9 - Развитие на канализационната система в общината /M9/

10. Мярка 10 -Развитие на електроснабдителната и телекомуникационната системи в общината /M10/

Към всяка от мерките са обособени по няколко програми, към които са аранжирани отделните проекти, в зависимост от тяхната насоченост.

За оценяване на постигнатите резултати от прилагането на ОПР, преди всичко е необходимо уточняването на съответствието на заложените в ОПР приоритети и цели за

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

инфраструктурното развитие с тези в ОСР Монтана и същевременно, доколко предвидените мерки отговарят на изводите от SWOT анализа.

Съответствие между ОПР Вършец и ОСР Монтана 2007-2013г

Констатира се съответствие между приоритетите и целите на ОПР Вършец и действащата ОСР Монтана, и отсъствие на заложените мерки за ВЕИ, които са приоритетни за следващия планов период.

SWOT анализът дава обобщена оценка за недостатъчно развита и изградена техническа инфраструктура и необходимост от рехабилитация, така че заложените мерки отговарят на потребностите.

Постигнати резултати

Пътна мрежа

Община Вършец се обслужва само от третокласни пътища, чиято гъстота е по-малка от средната за областта и страната. От особено значение за общината е развитието на общинската пътна мрежа, чиято гъстота е близка до средната за страната, но състоянието ѝ е преобладаващо лошо. Като цяло общината има добре изградена пътна мрежа, която с малки изключения позволява относително бърз достъп от населените места до общинския център, но поради лошото си състояние създава съществени проблеми - особено в зимни условия. Осигурени са регулярни транспортни връзки на селата с центъра на общината, а също и с центровете на съседните общини и Столицата.

В периода 2007-2012г са проведени много от заложените в ОПР дейности за подобряване състоянието на пътната мрежа, но поради недостатъчните финансови средства, резултатите все още са далече от желаните.

Ежегодно са ремонтирани и рехабилитирани участъци от общинските пътища, подновявана е и уличната мрежа.

В процес на реализация е проект «Рехабилитация и частична реконструкция на група улици в град Вършец» (10 улици от територията наград). Проектът е по Програма за развитие на селските райони 2007-2013 г. по мярка 322 – «Обновяване и развитие на населените места». Изпълнението на строителните дейности стартира на 05.11.2012 г. и ще завърши през пролетта на 2013 г.

Общината има подписан договор по проект „Рехабилитация и реконструкция на пътната мрежа в община Вършец”

-1.MON 1091/III-162 Стояново-п.к.Главаци/Черкаски – граница Община/Вършец-Берковица/- Слатина-Ягодово/MON 2009

-2.MON 1090/III-162 Долна Бела Речка – Стояново/Долно Озирова – Горно Озирова – граница Община/Вършец – Враца – Лютаджик”.

Проектът се финансира по Програма развитие на селските райони, 2007-2013, мярка 321 “Основни услуги за населението и икономиката в селските райони и е на стойност 5 763 404 лв. Договорът за финансиране е подписан на 27.11.2012 г., продължителността му е 30 месеца.

Водоснабдяване

Основният водоизточник за общината е яз. “Среченска бара”. Град Вършец и още две населени места се водоснабдяват от местни водоизточници, като общинския център при необходимост се захранва и от яз. “Среченска бара”. Град Вършец се водоснабдява от 12 броя местни водоизточници. Тъй като липсва пречиствателна станция за пречистване на питейна вода, при валеж и топене на снеговете, водата от всички водохващания тече с неприемлив мътен кафеникав цвят.

Съоръженията от водоснабдителната система /водоизточници, водопреносни и водоразпределителни съоръжения към тях/ са изградени преди повече от 30 години. В

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

резултат от лошото техническо състояние на мрежата, обуславящо големи скрити течове и аварии средните загуби достигат 58 % от добиваните водни количества.

През изминалия период на действие на ОПР усилията са насочени към реконструкция на водохващанията и изграждане на нови пречиствателни съоръжения за подобряване на количествените и качествените показатели на използваните питейни води от населението на общината. Периодично се подменят старите азбестови водопроводни тръби с Ре тръби, но все още недостатъчно.

Общината има изготвен проект „Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води в град Вършец” –

Канализация и пречистване на водите

В община Вършец има изградена канализационна система само в общинския център, около 23,500 км., което е почти 95 % от уличната мрежа. Тя е от смесен тип с бетонови тръби и отвежда битовите води гравитачно. В канализацията са заустени съответно множество подпочвени води, разреждащи допълнително битово-фекалните води.

Канализационните тръби са полагани без допълнителна антикиселинна защита и са изложени на допълнителна ерозия от киселинните битово-фекални води. Този факт обяснява голямото количество води, които се инфилтрират обратно от тръбите в почвата под града.

Основен проблем за гр. Вършец е канализационната мрежа в кв. “Заножене”, където тя е изградена на 35%, и е наложително реализирането на проект за доизграждане и реконструкция на канализацията и водоснабдяването на най-големия квартал на гр. Вършец, където се предвижда изграждането на нови туристически комплекси.

Община Вършец има изготвен проект „Канализационна мрежа на кв. Заножене и реконструкция на съпътстваща водопроводна мрежа, гр. Вършец, община Вършец, който е депозиран за оценка по ОПОС 2007-2013 г. по процедура № BG161PO005/10/1.11/02/16, „Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води в агломерации с над 10 000 е.ж.”.

До края на 2012 г. проектът „Реализиране на инвестиционен проект „Градска пречиствателна станция за отпадъчни води (ПСОВ)” в град Вършец”, финансирана по ОПОС 2007-2013 г. по процедура BG161PO005/08/1.10/01/02 “Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води”, трябва да е приключил.

Електроснабдяване

Община Вършец не получава електрозахранване на 110 kV от електропреносната система на страната, а се захранва на 20 kV от възлова станция –вс «Вършец» 20/20 kV, свързана към постанция «Берковица» 110/20 kV от съседната община.

Изградената мрежа средно напрежение СН има резерв и задоволява нуждите на населението и промишлеността. Сегашната структура на потребление на ел. енергия в общината е резултат от икономическата стагнация и спада на потреблението в промишлеността.

Уличното осветление се нуждае от въвеждане на централизирано управление и подмяна на уличните осветителни тела с енергоспестяващи.

Възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност

Община Вършец е една от малкото в област Монтана общини, където не са изградени ВЕИ /включени в електроенергийната система/ и не са заявени такива за предстоящо изграждане. Една соларна инсталация за битово гореща вода с 4 колектора с обща мощност 6 kW е изградена в рамките на «**Демонстрационен проект за развитие на екотуризъм в община Вършец**», разработен по Програмата за малки проекти - добри практики /ГЕФ/. Соларната система осигурява между 60% и 80% пестене на традиционна енергия през зимата и до 100% през лятото.

В рамките на същия проект е изградена и система за улавяне на дъждовна вода, и използването ѝ в бита. Инсталацията за улавяне на дъждовна вода е направена с цел да пести

питейна вода за градински и санитарни нужди. Проектът облагодетелства 20 домакинства и минимум 50 местни жители.

Мерките за повишаване на енергийната ефективност са друг аспект от тези усилия.

В общината се провеждат редица дейности както за подобряване на уличното осветление, така и за саниране на сгради и технологично обновяване на отоплителните инсталации.

Телекомуникации

Община Вършец разполага със сравнително добре развита телекомуникационна инфраструктура. Междуселищни и международни връзки могат да се осъществяват по телефон, факс, телекс и чрез Интернет. Общината има добро покритие на мрежата на мобилните оператори МОБИЛТЕЛ, ГЛОБУЛ и ВИВАКОМ, така че постепенно отпадат и проблемите с телефонизацията на зоните, където липсва техническа възможност за осигуряване на стационарни телефонни съобщения.

В общинския център има изградена кабелна телевизионна мрежа, която се използва и поддържа от частна фирма "МОНТ 7" ООД.

Достъпът до Интернет и развитието на информационното общество, с което се намаляват препятствията от разстоянието и проблемите на отдалечеността, характерни за много периферни райони, все още е сериозен проблем в община Вършец. **Само две населени места имат възможност за интернет-достъп.**

➤ Степен на постигане на целите

Степента на постигане на целите се оценява чрез проверка за наличност на проекти по всяка от набелязаните мерки за изпълнението на Приоритет 1, преглед на тяхното изпълнение и в резултат - оценка за напредъка по изпълнението на всяка от мерките и Приоритет 1 като цяло.

За инфраструктурното развитие в община Вършец са набелязани 4 мерки с 26 проекта и няколко програми към тях:

Цел/мярка	Реализирани проекти/дейности	Резултат
Мярка 7 – Рехабилитация и реконструкция на пътната мрежа в общината и подобряване организацията на транспортното обслужване	Реализирани 15 проекта за ремонт на общински пътища и рехабилитация и частична реконструкция на уличната мрежа	Подобрено състояние на общинската пътна мрежа и уличната мрежа
Мярка 8- Изграждане и модернизация на външните и вътрешните водопроводни мрежи и съоръжения към тях	Реализирани 7 проекта за подмяна на водопроводи в град Вършец и с Стояново и с. Драганица; Мониторинг на водопровод в балнеоложки парк	Модернизирана водопроводна мрежа
Мярка 9 Развитие на канализационната система в общината	Изграждане канализация и главен колектор в кв.Заножене Гр Вършец	Изградена канализация
Мярка 10 - Развитие на електроснабдителната и телекомуникационната системи в общината	Ремонт улично осветление в общината	Ремонтирано улично осветление

Мерките в ОПР са заложени много на брой, твърде амбициозно, с желание за максимално подобряване на инфраструктурата, но нереализуеми, предвид ограничения времеве и финансов ресурс.

По Мярка 7 Рехабилитация и реконструкция на пътната мрежа в общината и подобряване организацията на транспортното обслужване са предвидени 20 проекта за много от общинските пътища, както и за уличната мрежа. В Годишните отчети се отчита изпълнение на 15 позиции с дейности за подобряване на различни участъци от пътната мрежа и уличната мрежа в общината, но не всички проекти са изпълнени.

Добро постижение по тази мярка е осигуряването на финансиране по ПРСР на проекта за **«РЕХАБИЛИТАЦИЯ И ЧАСТИЧНА РЕКОНСТРУКЦИЯ НА ГРУПА УЛИЦИ В ГР.ВЪРШЕЦ»**.

Отново по ПРСР в края на 2012г общината има подписан договор за проекта „Рехабилитация и реконструкция на пътната мрежа в община Вършец”

1.MON 1091/III-162 Стояново-п.к.Главаци/Черкаски – граница Община/Вършец-Берковица/-Слатина-Ягодово/MON 2009

2.MON 1090/III-162 Долна Бела Речка – Стояново/Долно Озирово – Горно Озирово – граница Община/Вършец – Враца – Лютаджик”.

По М7 може да се отчете много добър напредък.

По Мярка 8- Изграждане и модернизация на външните и вътрешните водопроводни мрежи и съоръжения към тях, в ОПР са заложили 5 проекта, като 4 от тях са свързани с разширяване на водоизточниците, реконструкция на водохващанията и външните водопроводи. По мярката са реализирани дейности само по петия проект, свързан с подмяна на вътрешната водопроводна мрежа. Тук се отчита **ограничен напредък**.

В Мярка 9 Развитие на канализационната система в общината е записан един общ проект за изграждане на канализационни системи в общината. Канализационна мрежа и колектор са изградени само в кв «Заножене».

Общината е внесла за одобрение проект “Канализационна мрежа на кв. Заножене и реконструкция на съпътстващата водопроводна мрежа, гр. Вършец” по Оперативна програма “Околна среда 2007 – 2013 г.”.

По М 9 се отчита известен напредък.

Мярка 10 - Развитие на електроснабдителната и телекомуникационната системи в общината предвижда разработване на програми за разширяване и модернизация съответно на електроснабдителната и телекомуникационни мрежи.

В отчетите на общината не се среща изпълнение на такива програми. Отчита се периодичен ремонт на уличното осветление, който може да се отнесе към тази мярка.

Общината има сключен договор за финансиране по ПРСР на проект **«Реконструкция и модернизация на уличното осветление в община Вършец»** със срок ноември 2014г.

По програма „Енергийна ефективност” на Европейската инвестиционна Банка и Международен фонд „Козлодуй” се финансира проект за **„Подобряване на енергийната ефективност на сградата на Общинска администрация – гр. Вършец и ОДЗ „Слънце” – гр. Вършец”**.

Тъй като последните два проекта могат да се отнесат към аспекта за модернизация на електроснабдителната мрежа, по **М 10 се отчита умерен напредък**.

Обобщено, по Приоритет2 на ОПР Вършец: ХАРМОНИЧНО РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ВЪРШЕЦ И МОДЕРНИЗИРАНЕ НА ТЕХНИЧЕСКАТА ИНФРАСТРУКТУРА се отчита **умерен напредък**.

➤ **Оценка на използваните ресурси и тяхната ефективност**

Справката по-долу е систематизирана на база Годишни доклади и отчети на общината.

Вложени средства за проектите по мерки /хил лв /по финансови източници

Мярка/ Проект	Субсидии ДБ	Собствени средства	ПРСР	ОПОС	ЕИБ, ФК	Общо лв
------------------	----------------	-----------------------	------	------	------------	---------

Мярка 7 път/	1165885	88000	7274146			8528031
Мярка 8 /В/	1560	367168		15000000		15368728
Мярка 9 /К/	141170	1000417				1141587
Мярка 10 /Е,Т/		40000	1 548 690		708 013	1588690
Общо П2	1308615	1495585	8822836	15000000	708 013	27335049

По М1 са осигурени 8 528 хил лв, от които 85% са по ПРСР.

По М2 са осигурени 15368,7 хил лв, почти изцяло по ОПОС /97,6%/.

По М9 са осигурени 1141,6 хил лв, предимно собствени средства на общината.

По М10 осигурените средства са 1588,7 хил лв, почти изцяло по ПРСР.

Най-много са привлечените средства по проекта Канализационна мрежа на кв. Заножене и реконструкция на съпътстващата водопроводна мрежа, гр. Вършец” по мярка М8. Тъй като той съдържа и канализационна инфраструктура, би могъл да се отнесе и към М9, т.е.-за ВиК инфраструктурата на гр Вършец са осигурени най-много средства.

Най-голям дял се пада на ОПОС с 55%, следвана от ПРСР с 32% и останалите почти по равно между целево финансиране от ДБ и собствени средства на общината.

Към ОПР няма приложена финансова таблица, за да се направи оценка за реализуемостта на финансовите ресурси.

Препоръки за новия ОПР

-Да не се смесват в една мярка действия по различни системи на техническата инфраструктура /М10 е обща за енергетика и телекомуникации/

-Да се заложат актуални мерки, в съответствие с новия планов период

- По-реалистична преценка за набора от проекти

-По-реалистична преценка за необходимите ресурси

-Да се приложи индикативна таблица

3.9 Околна среда

Атмосферен въздух

Основни замърсители на атмосферния въздух са парокотелните инсталации, работещи на мазут и домакинствата, отопляващи се на твърдо гориво и нефта. Автомобилното движение, макар и жизнено необходимо, обременява околната среда, а също така е източник и на шумово натоварване. Част от пътищата не са благоустроени и са източник на запрашване.

Липсата на развита промишленост не позволява замърсяване на атмосферния въздух, водите и почвите в община Вършец. Основният извод е, че концентрацията на основните замърсители – серен двуокис, азотен окис, азотен двуокис и др., са в пределите на допустимата концентрация.

Понастоящем община Берковица попада в райони/ IV /, в които нивата на един или няколко замърсители са между съответните горни и долни оценъчни прагове. Общините, класифицирани в тези райони не разполагат със стационарни пунктове за контрол качеството на атмосферния въздух. Това е свидетелство за сравнително добрите качества на атмосферния въздух..

• Води

Основната речна артерия в общината - р. Ботуня от поречие Огоста от изворите до с. Спанчевци е I-ва категория, от с. Спанчевци до гр. Вършец е II-ра кат. и от гр. Вършец до с. Долно Озирово – III-та категория. След вливането на р. Черна при с. Долно Озирово р. Ботуня отново преминава във II-ра категория до вливането ѝ в р. Огоста.

Вършец се водоснабдява от няколко групи речни водохващания и при необходимост се захранва и от яз. “Стреченска бара“. Географското разположение на водоизточниците дава възможност за гравитачно транспортиране на водата.

Тъй като липсва пречиствателна станция за пречистване на питейна вода, при валеж и топене не снеговете, водата от всички водохващания тече с неприемлив мътен кафеникав цвят. Водата се подава до 30 л. на секунда. Водопроводът е с диаметър Ф 219 мм. Захранването на града се извършва чрез подаване във водопроводната мрежа посредством два напорни водопровода, излизащи от двата резервоара преди града с обеми 1000 и 250 куб.м. в отделни клонове към града.

Водопроводната мрежа на гр. Вършец е изградена на 97 %. Средната загуба е 58 % от добиваните водни количества.

Община Вършец има изготвен проект „Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води в град Вършец“ за изграждане на пречиствателна станция за отпадъчни води па който се работи..

В община Вършец има изградена канализационна система само в общинския център, около 23,500 км., което е почти 95 % от уличната мрежа. Тя е от смесен тип с бетонови тръби и отвежда битовите води гравитачно. В канализацията са заустени съответно множество подпочвени води, разреждащи допълнително битово-фекалните води. Дебитът им е неизвестен, но по постъпващите води на входа на ПСОВ може да се установи, че са от порядъка на 30 л/сек.

Канализационните тръби са полагани без допълнителна антикиселинна защита и са изложени на допълнителна ерозия от киселинните битово-фекални води. Този факт обяснява голямото количество води, които се инфилтрират обратно от тръбите в почвата под града.

Основен проблем за гр. Вършец е канализационната мрежа в кв. “Заножене”, където тя е изградена на 35%, и е наложително реализирането на проект за доизграждане и реконструкция на канализацията и водоснабдяването на най-големия квартал на гр. Вършец, където се предвижда изграждането на нови туристически комплекси.

Община Вършец има изготвен проект „Канализационна мрежа на кв. Заножене и реконструкция на съпътстваща водопроводна мрежа, гр. Вършец, община Вършец, който е депозиран за оценка по ОПОС 2007-2013 г. по процедура № BG161PO005/10/1.11/02/16, „Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води в агломерации с над 10 000 е.ж.“.

До края на 2012 г ще приключи проект „Реализиране на инвестиционен проект „Градска пречиствателна станция за отпадъчни води (ПСОВ)” в град Вършец”, финансирана по ОПОС 2007-2013 г. по процедура BG161PO005/08/1.10/01/02 “Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води».

• Земи и почви

Характерни за района на общината са светлосивите и тъмносивите горски и алувиални алувиално-ливадни почви с кисела реакция, разположени са върху алувиални отложения при наличие на високи подпочвени води, които създават благоприятни условия за развитието на ливадна растителност. Алувиалните почви имат от 10 до 80 см хумусен хоризонт, лек механичен състав и са със сравнително високо плодородие. Има също така и ерозирани сиви горски почви. Няма данни за замърсявания на почвите или наличие на значителни проблеми, които да застрашават екологично – чистото състояние на почвите. Основните заплахи произтичат от:

- газовете от изгаряне на въглища и течни горива, които попадат под формата на киселинни дъждове;
- локални ограничени замърсявания в обсега на съществуващи сметища;
- от транспорта – замърсявания, свързани с емисиите от дизелови и бензинови двигатели;
- комунално-битова дейност – изхвърляне на отпадъци, които при неправилно съхранение замърсяват почвите и подпочвените води;
- изсичане на горите, водещо до изтощаване на почвите, ерозия и засоляване;
- производството на нитратна земеделска продукция.

• **Отпадъци**

Извършва се организирано сметопочистване и сметосъбиране за всички населените места, съгласно график изработен и изпълняван от Общинско предприятие, извършващо дейностите по сметосъбиране и сметоизвозване. В населените места от общината са подигурени съдове за битови отпадъци – кофи тип “Мева” и контейнери тип “Бобър”. Дейностите се извършват от Общинско предприятие и битовите отпадъци се транспортират до Регионално депо – гр. Монтана

Изготвен е Проект “Рекултивация на депо за твърди битови отпадъци /ТБО/, гр. Вършец, община Вършец, област Монтана” за преустройство и модернизация на съществуващо депо за твърди битови отпадъци в сортировъчна и претоварна станция за утилизация и уплътняване на отпадъците. Проектът е на обща стойност 199 060 лв. Финансира се от Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда /ПУДООС/.

• **Биологично разнообразие**

Голямото биоразнообразие на общината се определя от факта, че повече от 40% от територията ѝ е заета от гори – широколистни и иглолистни, както и от включения в нея Природен парк “Врачански Балкан”. Запазени са множество редки и защитени растения и животни. Във вертикално отношение попада в равнинно-хълмистия и хълмисто-предпланинския пояс на дъбовите гори (500-550м). Дървесната и храстовата растителност е представена от съобществата на сухоустойчиви видове: цер; космат дъб; келяв габър; бяла акация; обикновен глог; шипка. Във влажните места покрай поречията на реките се срещат влаголюбиви видове – върба, тополя, бряст, елша.

Районът се характеризира с голямо биоразнообразие, като са установени над 400 вида висши растения и над 50 вида птици.

- **ВРАЧАНСКИ БАЛКАН** - Природен парк , обхващащ землищата на с. Горна Бела речка, с. Горно Озирово, с. Долна Бела речка, с. Долно Озирово, с. Стояново
- **ГЛУХАРЧЕВИДНА ЖЪЛТИЦА** Категория: Защитена местност
Местоположение: **Община:** Вършец, **Населено място:** гр. Вършец
- **КОРИТАТА** Категория: Защитена местност Местоположение: **Община:** Вършец, **Населено място:** гр. Вършец
- **Берковица**, Категория: 33 по директивата за птиците
Местоположение: **Община:** Вършец, **Населено място:** с. Драганица
- **Врачански Балкан**, Категория: 33 по директивата за птиците
Местоположение: **Община:** Вършец, **Населено място:** с. Горна Бела речка, с. Горно Озирово, с. Долна Бела речка, с. Долно Озирово, с. Стояново
- **Западен Балкан**, Категория: 33 по директивата за птиците
Местоположение: **Област:** Монтана, **Община:** Вършец, **Населено място:** гр. Вършец, с. Горна Бела речка, с. Спанчевци

В общината се реализира Проект “ Ремонт обществени паркове, градинки и зелени площи в град Вършец”. Проектът е по Програма за развитие на селските райони 2007-2013 г., мярка 322 – обновяване и развитие на населените места.

- **Шум**

В района на град Вършец по-голямата част от промишлените предприятия са съсредоточени в промишлената зона и с този факт не се констатира шумово натоварване на околната среда в останалата част на града.

Характерно за града е шумовото натоварване от автомобилният транспорт. Шумните участъци са предимно отделни участъци от пътната мрежа с концентрация на пътни превозни средства.

- **Радиоактивна натовареност**

В резултат от извършения мониторинг на радиационния гама фон от РИОСВ - Монтана, атмосферната радиоактивност и повърхностните води през 2011 г. може да се направи извод, че няма повишаване на радиологичните показатели на наблюдаваните компоненти на околната среда.

4. ОЦЕНКА НА СЪОТВЕТСТВИЕТО НА ОПР С НОРМАТИВНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ И СЪС СТРАТЕГИЧЕСКАТА РАМКА ЗА РЕГИОНАЛНО И МЕСТНО РАЗВИТИЕ

4.1. Преглед на предходни оценки на публичните инвестиции на територията на община Вършец

Независими/възложени оценки на публичните инвестиции в община Вършец (в аспекта на реализация на ОПР) няма. Възможност за сглобяването на достатъчно пълна картина за приоритетните инвестиционни проекти в общината и тяхното състояние дават данните, съдържащи се в оперативната информация, съхранявана в Общинската администрация.

Информация за проектите, финансирани по ОП на ЕС в България, чийто бенефициент е община Вършец се съдържат и в *Информационната система за наблюдение и управление на структурните инструменти на ЕС в България*, поддържана от Министерство на финансите.

За оценявания период, общината е подготвила проекти по всички отворени за нея програми с европейско финансиране, както следва:

- Програма за развитие на селските райони – 7 проекта на стойност над 15 млн.лв. в т.ч.:

1. **«Ремонт обществени паркове, градинки и зелени площи в град Вършец.** Стойността му е 1 527 840 лв. Предстои стартирането на строително-монтажните дейности за изпълнение на проекта. Срок за изпълнение – 30 месеца

2. **«Рехабилитация и частична реконструкция на група улици в град Вършец».** Стойността му е 1 510 742 лева. Изпълнението на строителните дейности стартира на 05.11.2012 г. и ще завърши през пролетта на 2013 г.

3. **„Реконструкция и модернизация на уличното осветление в община Вършец”.** Стойността му е 1 548 690 лв. Проведена е процедура за избор на изпълнител и е сключен договор за изготвяне на работен проект. Срок за изпълнение – ноември 2014 г.;

4. **«Изграждане на туристически атракционни съоръжения»** на обща стойност 261 374 лв. Срок за изпълнение на проекта – юли 2014 г.

5. „Екопътека и туристически посетителски център, кв. Заножене, град Вършец и село Спанчевци, община Вършец” на обща стойност 85 128 лв.. Срок за изпълнение на проекта – ноември 2014 г.

6. „Рехабилитация и реконструкция на пътната мрежа в община Вършец” 1.MON 1091/III-162 Стояново-п.к.Главаци/Черкаски – граница Община/Вършец-Берковица/-Слатина-Ягодово/MON 2009 2.MON 1090/III-162 Долна Бела Речка – Стояново/Долно Озирово – Горно Озирово – граница Община/Вършец – Враца – Лютаджик”. на стойност 5 763 404 лв. .

7 „Многофункционален спортен център. Реконструкция на съществуващ стадион и изграждане на спортна зала с покрит плувен басейн в у.п.и. (Парц. IV) в Кв. 90 гр. Вършец” на стойност 5 856 906 лв.

Забележка: Независимо, че реализацията на посочените проекти е извън оценявания период, тяхната подготовка е осъществена до края на 2011 г.

- Оперативна програма „Регионално развитие – 2 проекта.;
- Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” – 2 проекта
- ОП „административен капацитет” – 2 проекта;
- ОП „Околна среда” 1 проект на стойност 5 367 920 лв.
- Други донорски инструменти – 5 проекта на стойност 2 213 952 лв.
- От собствени бюджетни средства – 38 проекта на стойност 4 057 216 лв.

4.2.Съответствие с Методическите указания за разработване на общински планове за развитие на Министерството на регионалното развитие и благоустройството (2004 г.)

Като цяло при разработването на ОПР са спазени указанията на МРРБ. Не са постигнати изискванията за:

- разработването на годишни доклади за реализация на плана.
- Функционираща система от работещи индикатори за наблюдение, анализ и оценка на изпълнението на плана (мониторингова система). Неработещите индикатори не са извадени от системата.

Анализ на стратегическите насоки в развитието, целите и приоритетите в действащия ОПР на община Вършец

Анализът на стратегическите насоки, цели и приоритети в действащия ОПР на община Вършец до голяма степен се съдържа в изводите и констатациите от извършените анализи на социално-икономическото, демографското и инфраструктурно развитие на общината в периода 2007-2010 г. и състоянието на околната среда.

По отношение на съответствието на стратегическите насоки и конкретизиращите ги цели и приоритети, заложи в ОПР с тези в стратегическите и планови документи от по-високо

йерархично ниво – Областната стратегия на област Монтана и Регионалният план на Северозападния район се констатира наличието на определено съответствие. Налице е пълно съответствие между Специфични цели 1 и 2, заложи в действащата ОСР на област Монтана и Стратегически цели 2 и 4 на действащия ОПР на община Вършец. Стратегическият приоритет 1 на действащия ОПР отразява спецификата на общината с висока осигуреност на туристически ресурси.

Степента на реализация на стратегическите цели и приоритети се потвърждава следното ниво на реализация на стратегическите цели:

По приоритет 1 „Създаване на атрактивна бизнес среда и ускорено развитие на икономическия потенциал с ключов приоритет насърчаване на туризма в община Вършец”

- е осъществена частична реализация на набелязаните мерки, като има реализация, изразяваща се в подготовката и изпълнението на няколко проекта.. Задържащ фактор за развитие на местната икономика е икономическата криза в разглеждания период.

По приоритет 2 „Хармонично развитие на територията на община Вършец и модернизиране на техническата инфраструктура – налице е реализация на стратегическата цел във висока степен.

С МО на ОПР се констатира пълно съответствие на мерките заложи в плана на община Вършец с мерките по цел в стратегическите документи от по-високо ниво. Изградената образователна и здравна инфраструктура е в пълно съответствие с функционалната категоризация на общината и на населените места и осигурява пълно задоволяване на потребностите от предучилищно обучение, общо и професионално образование, на извънболнична и болничната лечебна помощ. Налице е и съответствие по отношение на грижите към лицата в неравностойно положение – в различни видове увреждания. Същото се отнася и за групата мерки свързани с опазване на природното и културното наследство.

Не се констатира несъответствие между целите, приоритетите и мерките в ОПР на община Вършец с посочения приоритет, заложен в ОСР – Монтана и в НСРР (2005-2015 г.)

Извод: Стратегическите цели на ОПР – Вършец продължават да са актуални и уместни.

Препоръка: Необходимо е актуализиране на стратегическата част от плана в съответствие с новите екологични цели. Екологичната проблематика присъства и в трите приоритета, което не е приемливо. В Приоритет 3 е заложи Мярка 11 – с най- пряка екологична насоченост. Същата тематика присъства и в Приоритет 1 – Мярка 5 и Приоритет 2 – Мярка 8. По-целесъобразно е обединяването на мерките в един приоритет.

4.3 . Оценка на формулировката за Визия на община Вършец

Заложената в ОПР на общината формулировка за Визия за община Вършец” **Да се осигури перспективното и устойчиво развитие на община Вършец като водеща туристическа, курортна и балнеоложка дестинация в национален и международен мащаб със съхранена природа, качествена социална и техническа инфраструктура, модерна местна индустрия, запазена култура и спокойно място за живот чрез пълноценно използване на уникалните природно-климатични ресурси, местни традиции и човешки потенциал на общината”** е според нормативните и методически изисквания. По изискванията на Методическите указания за изработване на общинските планове, Визита следва да дава определена представа за това как искаме да изглежда общината в дългосрочен план. Това, което е представено като Визия в ОПР, илюстрира представата как ще изглежда общината в дългосрочна перспектива, а не само за периода на действие на плана.

Извод: Формулировката на Визията в ОПР е подходяща и с незначително модификация (редакция – чрез отпадане на изрази “международен”) може да се използва и в ОПР на община Вършец за следващия планов период (2014-2020 г.).

4.4. Оценка на валидността на SWOT анализа (силни и слаби страни, възможности и заплахи)

В момента на изготвяне на ОПР на община Вършец социално-икономическата, нормативно-правната, екологичната и другите видове среди са отчитани като един от основните фактори за устойчивото социално-икономическо и инфраструктурно развитие на общината. Все още слабата инвестиционна активност в сферата на инженерната и социалната инфраструктура, на екологията и на човешкия ресурс, в общината не е постигната желаната степен на подобряване на характеристиките на селищната среда. В същото време тя продължава да изпитва влиянието на икономическата и финансова криза, проявила се в периода след 2009 г.

МО на ОПР на община Вършец констатира, че *силните страни в SWOT анализа на плана, остават валидни и за момента на изготвяне на оценката*. Това се доказва и от изводите от направения анализ на “Измененията в състоянието на социално-икономическия и инфраструктурен комплекс и на околната среда в община Вършец за периода 2007-2010 г.”

Извод: Частта от матрицата на SWOT анализа, засягаща силните страни на общината остава валидна.

Като *препоръка* се предлага позиция 1 (“Наличието на изключително благоприятни природни и културни ресурси за развитие на туризма: съхранена природна среда, релеф, климат, минерална вода, биоразнообразие, гори, пейзажи, защитени местности, културно-историческо наследство.”) да се представи в по-обобщен/синтезиран/ вид.

По отношение на *слабите страни в SWOT анализа* с МО се констатира, че в матрицата на “Слабите страни” са включени основно елементи, касаещи основно икономическия сектор, безработицата и техническата инфраструктура.

Извод: Частта от матрицата на SWOT анализа, засягаща слабите страни на общината, в основни линии е непълна. Това се констатира и от изводите в т. 3 – Анализ на “Изменения в състоянието на социално-икономическия.....”. Някои слаби страни са преодоляни или има положителен напредък.

Препоръка: Да се актуализира от матрицата на SWOT анализа, засягаща слабите страни в частта за човешкия ресурс и техническата инфраструктура.

Констатациите по отношение на частта за *възможностите* в матрицата на *SWOT анализа* са, че част от заложените позиции *са актуални*. Те са пряко обвързани с формулираните приоритети и стратегически цели на ОПР и независимо, че те са в процес на напреднала реализация е целесъобразно същите да останат в този им вид до приключване на реализацията на плана до 2013 г.

Част от позициите (№№ 2, 6, 7) неправилно са ситуирани в частта “Възможности”, а по-скоро са силни страни.

Извод: Частта от матрицата на SWOT анализа, засягаща възможностите за развитие на общината в основната си част е актуална.

Препоръки:

- Посочените позиции (№ 6 и 7) да бъдат отнесени в частта “Силни страни”;
- Останалите позиции са актуални и могат да бъдат заложени като такива и в ОПР на община Вършец за следващия планов период 2014-2020 г. с малки резерви за позиции 4 и 5.
- Извършения **SWOT** анализ в ОПР е адекватен на новите екологични цел и продължава да е актуален и за новия планов период. Необходимо е към „ Силни страни” да се добави новата констатация – „ Високо ниво на защита на биоразнообразието – над 64% от територията на общината”. Посочената констатация е факт след 2007 г.

МО, касаеща матрицата на SWOT анализа, засягаща раздела “Заплахи”, които обхващат влиянието на фактори със задържащ развитието на общината характер дават възможност да бъде направена следната констатация: в условията на продължаваща повече от 3 години икономическа и финансова криза някои от формулираните заплахи е възможно да се изострят и да придобият характер на по-ясно изразен задържащ развитието на общината фактор. Налице са основания за проявлението и на заплахи, които не присъстват в SWOT анализа.

Извод: Частта от матрицата на SWOT анализа, засягаща заплахите за развитие на общината в основни линии е актуална. Тази част на матрицата на SWOT анализа може да се актуализира с формулирането на една ново възникнала реална заплаха, свързана с намаляване размера на инвестициите – резултат от икономическата и финансовата криза.

Общо заключение за валидността на SWOT анализа:

- Елементите, включени в отделните части на матрицата (силни и слаби страни, възможности и заплахи) с малки изключения са валидни;
- Налице е съответствие между елементите на SWOT анализа с формулираните приоритети и стратегически цели на ОПР. Стратегическите цели и мерките на ОПР продължават да са адекватни на силните и слаби страни, на възможностите и заплахите заложени в SWOT анализа.
- Необходимостта от актуализация на SWOT анализа е продиктувана от постигнатите резултати от реализацията на ОПР, което налага някои от елементите, определени като възможности да бъдат трансформирани като силни страни в развитието на общината, а част от заплахите – във възможности.

4.5. Оценка за наличие на съответствието на приоритетите на ОПР с приоритетите, заложени в стратегически и планови документи от по-високо йерархично ниво (НСРР, Регионален план на Северозападен район за планиране, Стратегия за развитие на област Монтана).

Приоритетите и стратегическите цели на ОПР са непроменени. Те подробно са изследвани в Годишния доклад 2011 г. за изпълнение на ОПР.

По-важните констатации за наличието, или на отсъствието на съответствие на приоритетите и целите на ОПР с тези от стратегическите и планови документи от по-високото йерархично ниво са следните:

- Формулираните в ОПР на община Вършец стратегически цели приоритети отчитат в значителна степен приоритетите, заложени в стратегическите и

планови документи от по-високото йерархично ниво. В ОПР те са формулирани конкретно, което може да се счита за постижение на плана.

- Предложените в плана приоритети са съобразени със спецификата на общината и са обвързани с водещите ѝ функции в сферата на индустрията, аграрния сектор и обслужващата сфера и произтичащите от това последици, свързани със специфични изисквания за:
 - доизграждане на необходимата техническа, социална, туристическа инфраструктура;
 - постигане на адекватно състояние на базисна техническа инфраструктура с водещите функции на общината
 - подобряване на състояние на физическата среда на населените места и зоните за туризъм;
 - заетостта и доходите на населението, формирани основно от водещите икономически сектори и т.н.
- Посочените приоритети на ОПР, съобразени със спецификата на общината дава отражение и върху формулировките на стратегическите цели на плана;
- Заложените в ОПР Приоритет 1 и 2 (на ОПР е в съответствие с цел 5 (Развитие на туризма при опазване на природното и културното наследство) на приоритет 4 “Подобряване на селищната среда и развитие на малките градове и селските райони” на Стратегията за развитие на област Монтана;

Извод: На основата на така направените констатации за съответствието между приоритетите в ОПР на община Вършец с тези в стратегическите и планови документи от по-високите йерархични нива може да се направи извода, че ОПР на общината (с направените промени, предложени с приетите общински документи, произтичащи от ОПР се постига определено съответствие с регионалните и областните приоритети.

4.6. Оценка на координацията на ОПР на община Вършец

Изискването за провеждане на координационна местна политика при реализацията на ОПР на община Вършец основно изискване от методически характер. При ОПР Вършец се констатира следното:

Прилагане на принципите на партньорство и сътрудничество. Изразява се основно по линия на:

Междубщинско сътрудничество: По Оперативна програма „Регионално развитие” се изпълнява и проект „Подкрепа за развитие на регионален туристически продукт и маркетинг на дестинация – общини Вършец, Берковица и Годеч”, като водеща е община Вършец. Проектът е на стойност 430 хил.лв.

Продължава работата по реализацията и на проект по Оперативна програма “Административен капацитет” - “Унифициране възможностите на общините при предоставяне на електронни услуги на гражданите и бизнеса” на община Монтана, по който се извършва анализ на състоянието на административното обслужване за подобряване на технологичните и работните процеси в администрациите на община Монтана и общините Вършец, Берковица, Георги-Дамяново, Бойчиновци и Чипровци. Петте общини, обаче не са партньори по проекта, така че това не е съвместна инициатива.

НПО, бизнес: Няма данни за съвместни инициативи с НПО и бизнеса в общината.

Други: Община Вършец е партньор по проект „Подкрепа за достоен живот”, съвместно с Агенцията за социално подпомагане по ОП „Развитие на човешките ресурси”. Проектът предлага нов подход за предоставяне на услуги в семейна среда чрез въвеждане на принципа „индивидуален бюджет за личен асистент”

Извод: През оценявания период е постигната частично изискваната координация на ОПР на община Вършец със съответните партньори по “вертикала” и “хоризонтала”. Община Вършец е водещ инициатор по проект „подкрепа за достоен живот”..

4.7. Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси

Основният раздел на ОПР, в който са обосновани необходимите финансови ресурси е Индикативната финансова таблица. По своя характер и съдържание тази таблица играе ролята на Инвестиционната програма на плана – в нея се съдържат предвидените проекти, размера на необходимите средства за реализация на проектите, сроковете за реализация, източниците за финансиране и др.

В периода на изпълнение на ОПР настъпват промени, които изискват те да бъдат отразени в самия план, т.е. налага се той да бъде актуализиран. В същата степен това се отнася и за Индикативната финансова таблица. В нея следва да бъдат включени и нови проекти, които не са били предвидени в момента на изработване на ОПР, но реално са приключени, или са в процес на реализация.

При прегледа на необходимите документи, както и при анкетите с експертите от Общинската администрация се констатира, че Индикативната финансова таблица на ОПР на община Вършец не е актуализирана. Независимо от това, в годишния доклад, се съдържат данни за изпълнението на заложените в таблицата проекти, за новопредлагани проекти и др. Налице е съществуваща добра система за регистрация на проектите, както и наблюдение за тяхното изпълнение. Това е и основната функция на отдел “Проекти и програми” в Общинската администрация.

Оценката за ефективността и ефикасността на използваните финансови ресурси е с две измерения. Първото засяга реалните резултати от използваните финансови ресурси и по него оценката е добра. Тази оценка се обосновава с постигнатите резултати от реализираните мерки (проекти и програми), разгледани в *мярка 15*. Система за реализация на общинския план за развитие). Второто измерение на оценката е свързано със системата за мониторинг и по него оценката е незадоволителна. Възможността за подобряване на състоянието по второто измерение е отразена в раздела “Препоръки” в настоящата МО на ОПР (*т 5. 3.*).

Извод Независимо от липсата на конкретни действия за актуализация на Индикативната финансова таблица на ОПР е налице управленски механизъм за поддържане на система за актуалното състояние на проектите (заложен в ОПР и новопредлагани – невключени в ОПР). Този извод има пряко отношение към системата за мониторинг, която за съжаление не функционира в общината във вида предвиден в Методическите указания за изработване на ОПР.

4.8. Оценка на административния капацитет

Числеността на администрацията е 51 човека, като в тази численост влизат кметовете на кметства, кметските наместници и администрацията на кметствата.

Общината е подготвила проекти по програми с европейско финансиране, както следва:

1. Програма за развитие на селските райони – 7 проекта на стойност над 16,5 млн.лв.
2. Оперативна програма „Регионално развитие – 1 проект на стойност над 0.7 млн.лв.
3. Оперативна програма „Околна среда” – 1 проект на стойност над 4 млн.лв. (проектът е временно спрян)

За периода общината е подготвила проекти с европейско финансиране за над 21 млн.лв.

Общински служители, които работят по европейски проекти	
експерт по обществени поръчки	1
счетоводители	2
инженер	1
експерт по образование и социални дейности	1
експерти в областта на културата, туризма и спорта	2
ИТ специалист	1

Общината разполага с експерти за планиране, подготовка и изпълнение на проекти, но според самите тях са необходими допълнителни хора за изпълнението на проекти и такива, които са се занимават с изпълнението и наблюдението на ОПР.

През периода, общината е финансирала обучение на свои служители, както следва:

- Осчетоводяване на общински проект, финансиран със средства от европейските фондове
- Подготовка на общинските бюджети за 2012 г.
- Прилагане на мерки 321 и 322 и Лидер от ПРСР
- Новите правомощия на общинските органи по приходите като публични изпълнители в производствата по обезпечаване на данъчни задължения по ЗМДТ
- Подготовка на общински бюджети 2009
- Прилагане на ЗПРКИ
- Ефективните връзки между общината, гражданите и медиите – гаранция за прозрачно и ефективно управление
- Обучение по подготовка на проекти Изпълнение на проекти за техническа помощ и инфраструктура в сектор Води и сектор Отпадъци, финансирани от ОПОС

4.9 Оценка на въздействието на реализираните мерки от ОПР върху социално-икономическото, инфраструктурното и духовното развитие на общината

За четиригодишния период на действие на ОПР (2007-2010 г.) са настъпили определени положителни промени в общинския социално-икономически комплекс. Същите са показани в т. 3 на настоящата МО.

Индустрията е в силна криза, която се отразява върху заетостта и доходите на населението, както и върху сектора на услугите в общината. Оценка за промените в социалната сфера също са свързани с влиянието на неблагоприятната икономическа и финансова среда. Инфраструктурата на образованието е редуцирана за да бъде поставена в съответствие с броя на лицата в предучилищна и училищна възраст. Същото се отнася и за инфраструктура на доболничното здравно обслужване. През оценявания период повече са положителните промени в състоянието на техническата инфраструктура.

Извод. Оценката на въздействието на заложените в ОПР мерки, осъществени чрез реализацията на конкретни проекти, финансирани не само с публични, а и с частни инвестиции е положителна. В условията на променена икономическа и на финансово-инвестиционна среда общината успява да понася трудно неблагоприятното въздействие на задържащи развитието фактори.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ, НАПРАВЕНИ НА БАЗАТА НА МЕЖДИННАТА ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОПР

5.1. Общо заключение.

Общинският план за развитие на община Вършец, към момента на неговата оценка е в съответствие с изискванията на Методическите указания на МРРБ за разработване, приемане и изпълнение на този тип документи за регионалното развитие. Като цяло, констатираните слабости на ОПР могат да бъдат отчитани и преодолявани с оперативни мерки (чрез годишните доклади за неговото изпълнение през оставащия срок на неговото действие). Такъв за съжаление има предоставен само за 2011г. За поставянето на ОПР в съответствие с променената нормативна, икономическа, финансова среда се препоръчва с изготвянето на Годишния доклад за наблюдение на изпълнението на ОПР през 2012 г. да се направят съответните препоръки за преодоляване на констатираните слабости при подготовката на ОПР на община Вършец за следващия планов период – 2014 -2020 г.

5.2. Основни изводи

- Основните проблеми и нужди на общината се запазват. Като цяло целите на ОПР съответстват на различните видове среди, в които се изпълнява плана. Настъпилите промени, предизвикани от икономическата и финансовата криза и тяхното проявление водещи до влошаване на икономическата среда и задълбочаване на социалните проблеми, засягат в определена степен община Вършец. Стратегията на ОПР е в съответствие с плановете и политиките от по-високо ниво.
- Формулираната Визия на община Вършец, заложена в ОПР, отговаря на изискванията за такъв вид стратегически и планови документи на регионалното развитие, т.е. на представата за общината. Същата, с незначителни корекции (редакции) може да бъде заложена и в ОПР на общината за следващия планов период – 2014-2020 г.
- През оценявания период на действие на ОПР, с положителното въздействие от изпълнените мерки по основните стратегически цели на плана са налице определени промени, които налагат частично промени в силните и слаби страни, във възможностите и заплахите, съдържащи се в SWOT анализа на ОПР. Тези конкретни промени са отразени в *т. 4.4.* на настоящата МО на ОПР
- Приоритетите на ОПР са приемливи, в значителна степен - актуални към днешна дата и не са загубили своята значимост. Същото се отнася и за стратегическите цели на плана. Те са съотносими с тези на ОСР на област Монтана, както и на другите стратегически и планови документи от по-високо йерархично ниво и не на

последно място на сега действащата европейската политика за регионално развитие, касаещи местното развитие;

- Подценена е координацията на общината други партньори (НПО, частния инвестиционен капитал и др.) при реализация на стратегическите цели на стратегията и определените дейности, което ограничава ангажираността на неправителствения сектор в реализацията на ОПР;
- Констатира се, че вземаните оперативни управленски решения от ОС (до 2010 г.) и от новия ОС (след 2011 г.), както и кметските екипи и ръководствата на структурните звена на Общинската администрация до голяма степен са в съответствие със Стратегическите елементи (приоритети, цели) на ОПР;
- Системата за мониторинг на ОПР не работи ефективно. Действащата система за събиране на информация за изпълнението на стратегическата част на плана е с фрагментарен характер и касае основно мониторинга на инвестиционните проекти. Не се използват индикаторите за наблюдение и оценка, колкото и несвършени да са те.

5.3. Препоръки

В съответствие с действащите “Методически указания за актуализиране на действащите стратегии и планове за регионално и местно развитие на МРРБ от 2009 година” и с препоръчаната от МРРБ “Методика за междинна оценка на областна стратегия” се формулират следните препоръки, касаещи по-нататъшното изпълнение на ОПР:

- Към аналитичната част на ОПР

1. Предвид настъпилите промени в социално-икономическия и инфраструктурен комплекс на общината МО, препоръчва да се актуализира аналитичната част на ОПР. За основа на актуализацията на ОПР в тази му част може да бъде използван раздел 3 на настоящата МО (“Кратък ситуационен анализ на състоянието на социално-икономическия и инфраструктурен комплекс на община Вършец за периода 2007-2010 г.”);
2. Очевидна е необходимостта от прецизиране на SWOT анализа в съответствие с направените констатации и изводи в т. 4.4. на настоящата МО.

- Към стратегическата част на ОПР

1. С цел повишаване ролята на община Вършец, да се включи нова стратегическа цел, “Подобряване на административния капацитет” (за засилване на координиращата роля на общинската администрация в контактите и взаимоотношенията с останалите заинтересовани страни по реализацията на ОПР – НПО, частни инвеститори, държавни структури функциониращи на територията на общината
2. С цел популяризирането на процеса по изпълнението на ОПР е необходимо да се повиши прозрачността в работата на общината – чрез периодично актуализиране, обновяване и допълване на интернет страницата;
3. В годишните доклади за изпълнение на ОПР за 2012 и 2013 г.. да се заложи категорично принципа за партньорство, приложим в следните две направления:

- Задълбочаване на партньорството между местните власти и бизнеса за реализация на инвестиционни проекти по линия на ПЧП;
 - Конкретна реализация на управленската програма на новото ръководство на общината в аспекта задълбочаване на партньорските връзки със съседните общини за решаване на проблеми от взаимен интерес;
4. В годишните доклади за изпълнение на инвестиционните програми и проекти следва да се отчита и приноса на партньорите на община Вършец - бизнес, НПО и институции, които също имат принос към изпълнението на целите на ОПР, а не само вложените от общината финансови ресурси. При липса на нормативен документ, който задължава другите субекти да дават информация за себе си Община Вършец трябва да заложи на принципите на партньорството;
5. Да се ревизира и предложи нова система от индикатори, съдържащи изходни и целеви стойности, както и достъпни източници на достоверна информация. Предвидените индикатори да се ситуират в три групи: за въздействие, за резултат и за продукт. Наличието на тези индикатори ще помогне да се изгради ефективна система за наблюдение и изпълнение на плана. Препоръчително е да се въведат седемте индикатора за наблюдение на глобалните цели по околна среда -
1. Относителен дял на антропогенно натоварените територии (инфраструктура, селища, промишлени обекти)
 2. Съотношение между горските, земеделските и урбанизирани територии
 3. Емисии на парникови газове (приравнени към CO₂ еквивалент) на жител от населението
 4. Разходи за ДМА с екологично предназначение
 5. Разходи за ДМА с екологично предназначение на човек от населението
 6. Дял от територията с висок риск от ерозия
 7. Степен на постигане на националните цели за използване на ВЕИ и енергийна ефективност